

VILKO memorandumų išvados

Lietuvos nepaprastasis pasiuntinys ir gilotas ministras Washingtono P. Zadeikis, kaip mūsų skaitytojams jau žinoma, JT sekretoriatui įteikė naują VILKO memorandumą, kuris šį sykį rado platesnio atgarsio pasaulinėje spaudoje. Memorandume išdėstyti mums jau žinomi duomenys apie sovietinę teroro sistemą Lietuvoje ir daromos sekancios išvados:

1. Lietuvoje, kaip ir kituose Baltijos kraštuose, lauzomos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės 1948 m. gruodžio 10 d. paskelbtos Žmogaus Teisių Deklaracijoje: lauzoma individo teisė į gyvybę, į laisvę, į asmens saugumą (3 str.); lauzoma žmogaus teisė į žmonišką su juo elgesį (5 str.); lauzoma teisė turėti sąlygas suimtam ir teisiamam gintis viešame teisme (11, str.); lauzomas principas, kuriuo niekas negali būti pasmerktas už veiksmus, kurie juo įvykdymo metu tautinės ar tarptautinės teisės nebūvo laikomai nusikalstamu dalyku (12 str.); lauzoma teisė laisvai pasirinkti valstybę gyvenamąją vietą (13,1) ir grįžti į savo kraštą (13,2); lauzoma teisė laisvai sukurti šeimą (16 str.); lauzoma teisė viešai išpažinti tikėjimą (18 str.).

Suminėtų ir kitų teisių lauzymas yra vertęs masiniu ir nuolat intensyviaujančiu genocidu, nukreiptu prieš vietinius gyventojus.

2. Pagal JT žmogaus teisių deklaracijos pareiškimą įžangoje, kad visos žmoniškos teisės turi būti pagyrimas (reconnaissance) ir jų lygios teisės yra pagrindas laisvei, teisingumui ir pasaulio taikai, kad žmogaus teisių pažeidimas yra atvedęs į barbarybės aktus, Lietuvoje vykdomas genocidas reikia vertinti kaip barbarybės aktą ir grėsmę taikai.

3. Žmogaus teisių lauzytojas ir genocido vykdytojas Lietuvoje yra Sovietų Sąjunga, JT narys, akceptavęs Atlanto Chartą, San Francisko Chartą ir dalyvis JT sesijos 1948 m., paskelbusios Žmogaus Teisių Deklaraciją, kurioje žmogaus teisių supratimas buvo suvienodintas ir sukonkretintas.

4. Sovietų Sąjungos vykdomas genocidas lauzo ir JT Žmogaus Teisių Deklaracijos įžangoje pažymėtus JT nario įsipareigojimus - respektuoti žmogaus teises ir pagrindines laisves.

5. Atsižvelgiant į JT narių įsipareigojimus vykdyti žmogaus teises ir pagrindines laisves, išdėstytas deklaracijoje, genocido reiškiniai Lietuvoje ir jo vykdytojas JT nario elgesys yra verti, to, kad JT atkreipti dėmesio, juos iširti ir surasti priemonių genocidui Lietuvoje sustabdyti. Pasirašė: M. Krupavičius, Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto ir Vykdomosios Tarybos pirmininkas.

Maskvai vaidenasi vokiškas Titas

PUSKINAS — DIDYSIS VENGRIJOS VALYTOJAS

Nuo tos dienos, kai Gregorijus Maksimovičius Puskinas paskirtas sovietų diplomatinės misijos prie „Vokiečių Demokratinės Respublikos“ šefu, arba, tiksliau sakant, nuo tada, kai jis keliomis dienomis prieš šio fakto paskelbimą viešumai slapta atvyko į Berlyną, visas pasaulis suka galvas, ką tai galėtų reikšti. Po Stalino oficialiai draugiškose telegramose „draugams“ Pieckui ir Grotewohliui reikėtų spėti, kad Kremlius yra nusprendęs Vokietiją padaryti pirmuoju ir stipriausiuoju satelitu — tam tikros rūšies Jugoslavijos pakaitalu. Ar Puskino atsiuntimas reiškia šios tezės patvirtinimą?

Nes Puskinas nėra vienas atsitiktinių „gerųjų“; jis — svarbi asmenybė. Stalinas negali jo be niekur nieko atitraukti iš Balkanų, — šnibzdasi satelitai Bukarešte ir Sofijoje.

Būdamas Sovietų Sąjungos pasiuntiniu Budapešte, jis pasistengė sužlugdyti „Mažažemių partiją“ — didžiausią Vengrijos partiją. Jis nuslopino ten bet kokį pasipriešinimą — ypač katalikų eklezijos; jis nutiesė mirtį buv. Vengrijos prezidento Tildy žentą ir buv. užs. reik. ministrą Rajką, nekaltant jau apie parodinę kard. Mindszenty bylą.

Tiesa, Puskinas buvo atšauktas jau birželį — taigi, tuo metu, kada dar nebuvo tiksliai žinoma, ar sovietų pasiuntinio Berlyne reikės. Iš to reikėtų daryti išvadą, kad politika jam nevisiškai sekėsi. Apie tai nieko nebuvo skelbiama, net pačių komunistų gerai informuotose sluogsnuose nelabai prastariauta, tačiau yra tiesa: Vengrijos karo ministeris Farkas — stipri figūra kominforme — Puskiniui pareiškė, kad partija po Rajko istorijos pasiuntinui Puskiniui nedarysianti jokių nuolaidų. Taip, kominformo sluogsnuose net buvo kalbama apie kvotų komisijų sudarymą prieš Puskina!

Puskinas į šį iššaukimą reagoavo visai ne komunistiškai. Jis vyruką, kuris jam Farkaso ultimatumą atgabeno, iššaukė dvikovon. Dvikova, žinoma, neįvyko, tačiau skandalas vis dėlto buvo.

Toks incidentas nebūtų net minėtinas, jei jis neskatintų mus spėlioti, kad Puskino misija Berlyne, gal būt, yra jo ištrėmimas iš Balkanų. Žinoma, nieko tikra apie tai dar pasakyti negalima, juo labiau, kad nežinoma, ką Puskinas Berlyne turės veikti. To nežino net „nepaprastasis įgallotinis“ Vladimiras S. Semionovas. Jis tik spalio 17 d. rytą sužinojo, kad Puskinas į Berlyną atvyks. Žinia buvo visai netikėta. Jis buvo taip pat pas, kad net nepajugė savo nuste-bimo netepti — žinoma, artimiausių bendradarbių tarpe.

Kodėl Semionovui nebuvo apie tai iš anks-

to nieko pranešta? Ir tai — juo nuostabiau, atsimenant, kad Semionovas šventė lemiamą pergalę. Rytų Vokietijos respublikos paskelbimas juk buvo jo idėja. Jis visą laiką kovojo dėlto, kad „taiklomis“ propagandos priemonėmis ir prekybos sutartimis reikią „susivienodinti“ iš karto su Vakarų Berlynu, o vėliau ir su Vakarų Vokietija. Jo gi priešas, pralaimėjusysis pulk. Tulpanovas iš informacijos skyriaus, manė, kad esanti reikalinga radikalesnė politika. Jis norėjo visai radikaliai išjungti visą nekomunistinį rytinės Vokietijos elementą, užsibarikaduoti iš Vakarų pusės ir bendradarbiauti, net susilieti su „liaudies demokratijomis“.

Tulpanovas pralaimėjo. Buvo pasiūstas namo. Visi ženklai rodė, kad laimėjo Semionovas „nuosalkioji“ politika.

Semionovas pradėjo projektuoti ilgalaikius „sušvelnintos“ politikos planus ieškoti ryšio su Vakarų Berlyno ir Vakarų Vokietijos institucijomis, remti Rytų Vokietijos vyriausybės reikalavimus atitraukti okupacines kariuomenes, megsti prekybos ryšius su Vakarų Europos valstybėmis.

Semionovo pergalė prieš Tulpanovą nebuvo lengva. Maskva sugašio tris mėnesius, iki apsisprendė Semionovo naudai. Ir dabar, kada, atrodė, viskas sureguliuota, dabar, kada Tulpanovas išvyko — staiga atsirado Puskinas. Ir Semionovas net nežinojo, kad jis atvyks.

Kodėl jis nežinojo? Ar Puskinas — antrasis Tulpanovas?

Sovietų karinės administracijos (SMA) štabe Karlshorste dabar su tam tikru, net demonstratyviu, susižavėjimu kalbama: kodėl gi negali Semionovas ir Puskinas drauge veikti Berlyne! Žinoma, jų veiklos sritys turėtų būti aiškiai apribotos.

Ko Semionovas nori, yra žinoma: Vakarų pozicijas Vokietijoje, o vėliau ir visoje Vidurio Europoje pakirsti taikia agresija, taip vadinamąja „appeasement“ politika. O ką turi veikti Puskinas?

Ką jis ligi šiol padarė? Žlugdė? Sabotavo? Buržuazines partijas nustūmė defenzyvon ir pagaliau, likviduodamas vadus, jas sunaikino?

Taip ir ne. Puskino uždavinys, kaip iš labai gerai informuotų ir labai jam artimų sluogsnų patiriama, tuo tarpu nieko neveikti, tik ... stebėti. Taip, jis artimoje ateityje vargu ar besirodys viešiau. Gal būt, jo postą tuo tarpu geriausiai pavadinti Rytų Vokietijos vyriausybės vidaus reikalų ministerija, o Semionovas — už neoficialius tos pačios vyriausybės užs. reik. ministeris.

Trumpai: tuo tarpu, kai Semionovas skina kelią geriem santykiams, Puskinas rūpinasi

garsiaja „vidaus disciplina“ — kad viduje viskas būtų švaru. Jeigu ne — valymas.

Taigi, Puskinas iš pradžių veiks tai, ką jis veikė ir Budapešte: rinks medžiagą. Medžiagą prieš Grotewohlą ir Nuschkę, Dertingerį ir Steinhoffą — prieš visus tuos, kurie nepriklauso prie intimojo buv. KPD ratelio.

Ir taip iš naujo prasidės vaidinimas, kuris jau ne kartą vyko. Visi įtariamieji pagaliau bus areštuoti. Bus bylų ir prisipažinimų, sensacingų prisipažinimų. Ir galų gale neliks nė vieno rytinės CDU (krišč. dem.), nė vieno rytinės LDP (lib.) vado, neliks net jokio buv. socialdemokrato, kuris pervėlai „susiprato“ perbėgti į SED stovyklą. Kitais žodžiais: Puskino rankeje bus Vokietijoje likusios MVD vadovybė.

Kas bus jo pirmąja auka? Jei viskas vyktų „pagal planą“, šią rolę turėtų suvaidinti užs. reik. min. Dertingeris. Puskinas jau nedviprasmiškai išsireiškė jo adresu. Savo artimųjų ratelyje jis pabrėžė, kad jis negalys suprasti, kaip toks „nepatikimas“ politikas, kaip Dertingeris, galėjo būti paskirtas užs. reik. ministeriu.

Puskinas turi žinoti, ką žino kiekvienas politikas Berlyne, būtent, kad Dertingeris yra visų politinių Semionovo planų plėštas. O vieną kartą penkioms minutėms anksčiau ar vėliau, vis dėlto, įvyks kivičas tarp Semionovo ir Puskino.

Semionovas visai tai žino. Nenuostabu, kad jis paskutinėmis dienomis pasidarė labai nervingas. Nenuostabu, kad jis jau po pirmojo pasikalbėjimo su Puskinu kiekvie-

nam, kuris tai išgirsti norėjo, pareiškė, kad netrukus skrisias į Maskvą svarbiems pasitarimams. Nenuostabu, kad Semionovo skyriuje viešpatauja prislėgta nuotaika. Nes Semionovas vėl atsidūrė ten, kur jis stovėjo prieš trečią mėnesių. Prieš tris mėnesius jis dar galėjo tikėtis, kad Maskva Vokietijos atžvilgiu padarys definityvų nutarimą. Šiandien jis žino, kad Maskva neapsisprendė, kadangi nenori apsispresti.

Visos sveikinimo telegramos, kurias Stalinas atsiuntė arba atsiųs į Vokietiją, nepažeis to fakto, kad Kremlius negali įveikti savo nepasitikėjimo Vokietija. Maskva nepajėgia apbruoti Semionovo politiką ilgesniam laikotarpiui, nes tada pasijustų nesaugi. O saugumas yra pirmasis Kremliaus reikalavimas.

Iš to galima suprasti ir sensacingą Rytų Berlyno policijos šefo Markgrafo areštą. Iki paskutiniųjų savačių buv. Hitlerio žymėnams buvo rusų numylėtinis. Praėjus trims dienoms po Puskino atvykimo į Berlyną, jis buvo areštuotas.

Ir kodėl jo atvykimas buvo slepiamas — ne tik nuo visuomenės, bet ir nuo šiaip gerai informuotų SED pareigūnų? Kodėl Maskva nutilo po pirmosios Stalino telegramos, duodama suprasti, kad nieko nebus pasakyta, iki bus gautas pirmasis Puskino pranešimas?

Iš visa to aišku, kad Puskino atsiuntimą į Berlyną nereikia suprasti, kaip ženklą, kad Rytų Vokietija taps pirmąja tarp satelitų. Atvirkščiai tai reiškia, kad rusai vokiečiams visai nepasitiki.

Gen. Franco vizito atgarsiai

Spalio pabaigoje Ispanijos valstybės galva gen. Franco padarė valstybinį vizitą Portugalijai. Jos sostinėje Lisabonoje buvo jis visų iškilmingumu priimtas. Po to sekė slapti pasitarimai. Apie ką juose buvo kalbama, tuo metu oficialiai nedaug kas buvo prisartta. Daugiausia buvo pabrėžta, kad gen. Franco stengiasi užmegsti ryšius su Ispanijos sosto prezidentu Don Juanu. Tačiau gilesni šio valstybinio vizito užkulisiai pradėjo aiškėti, kada Franco grįžo Madridan ir Lisabonoje nusleido iškilmingai plevėsavusius vėliavos.

Maskvai vaidenasi Washingtono-Londono-Madridio aiš

Ryšium su tuo Maskvos radijo komentatorium pasakė, kad tarp Washingtono, Londono ir Madrido esanti jau sudaryta slapta sutartis. Tą sutartimi siekiama Ispaniją glaudžiai surišti su Vakarais ir įtraukti į būsimąjį Viduržemio jūros pakta. „Anglo-amerikiečiai karo kurstytojai“ jau seniai pygė tokias intrigas, o per pavašarinę JT sesiją atlikę pirmuosius žingsnius ta kryptimi, samprotuoja Maskva. Franco lankymasis Portugalijoje buvęs kaip tik antrasis žingsnis. Esąs tikras dalykas, kad Lisabonon nuvykęs Franco tikėtai amerikiečių diplomatų ir kariškių raginamas karinio pakto su Potrugalija pasirašyti. Net italų laikraštis „Avanti“ pasakė, kad Ispanija tuo keliu norinti netiesiogiai išgauti amerikiečių teikiama karinę pagalbą karo medžiagomis.

Maskvos radijas išvadžioja toliau: „Sudarius slaptą sutartį tarp Washingtono, Londono ir Madrido, Ispanija tikriausiai bus pakviesta į planuojamą Viduržemio jūros pakta. Kadais Hitlerio įsakymu Salazar-Franco sudarytas Pirėnų pusiasalio paktas dabar, anglosaksų pastangomis, papildomas karine sąjunga.

JAV kongreso atstovai ir diplomatai iš paskutiniosios stengiasi sunormuoti diplomatinis santykius su Madridu. Jau yra Wiesbadenan atvykusi nuolatinė ispanų karinė misija, kurios uždavinys yra palaikyti kontaktą tarp amerikiečių karinės vadovybės ir Franco.“

Ispanija vis dėlto siekia JAV pagalbos. Kaip patiria UP iš Lisabonos, tenyščiai diplomatiniai stebėtojai yra įsitikinę, kad Portugalijos premjeras Salazaras ir generolas Franco paskutinio susitikimo metu ne tik aptarė bendrą Pirėnų pusiasalio gyny-mo planą, bet ir aiškines, kaip būtų galima Ispanijai priėti prie amerikiečių teikiamos ūkinės pagalbos. Gen. Franco prašė Portugalijos premjerą tarpininkauti,

Pasipriešinimas sovietų armijoje auga

(MŪSŲ KORESPONDENTO BERLYNE)

Berlynas. (V) Sovietų karinės administracijos štabe Karlshorste jau keli mėnesiai viešpatauja didelis nervingumas: nežiūrnt visų seklių pastangų, nežiūrnt sargybų griežtumo, į karines ir sovietų įstaigas slaptai patenka rusų kalba spausdintos proklamacijos, kurios, sukalsiotos į laikraščius ir įstaigų lentynose stovintias bylas, pasiekia beveik kiekvieną rusą. Eilė karininkų, kurie buvo įtariami šias proklamacijas platinę, areštuota. Sovietams būk pavykę susekti, kad šios prieš Stalina nukreiptosios proklamacijos esančios spausdinamos rusų spaustuvėje.

„Mirtis tironams!“ — tokiais žodžiais prasideda visos tos proklamacijos. Pirmosios žodžių raidės „NST“ („našam tironam smert!“) raudonojoje armijoje jau spėjo įverti pagrindinio judėjimo simboliu. Proklamacijose pabrėžiama, kad raudonoji armija, nugalėdama Hitlerio tironiją, išgel-

kad Ispanija iš JAV gautų kviečių, benzi-no, pramonės įmonėms mašinų ir kitų įrengimų, o taip pat ginklų ir karinės medžiagos. Toks Portugalijos tarpininkavimas sutampa su jos pastangomis, kad Ispanija būtų įtraukta į Atlanto pakta, ir jau atnešęs konkrečių vaisių: jau užsimezges ryšys tarp Portugalijos, Ispanijos ir JAV kariųjų misijų. Portugalija stengiantis, tų pačių stebėtojų įsitikinimu, užtikrinti, kad po visa to Franco įsipareigotų būsimojų karo atveju kariauti Atlanto kraštų pusėje.

Portugalijos - Ispanijos susitarimas

Tos pat žinių agentūros UP patyrimu iš Madrido, Ispanijos valstybės galva gen. Franco ir Portugalijos premjeras Salazaras spalio 23 d. Lisabonoje pokalbio metu prie keturių akių susitarė, jog vienas kraštas paremsias antrąjį bet kurio karinio užpuolimo atveju. Britų ir amerikiečių kariniai ir diplomatiniai sluogsniai čia tvirtina, kad raštu toks susitarimas nebuvęs padarytas. Kaip atrodo, žodinis susitarimas turėjęs svarbiausia tikslą - praskirti Ispaniją kelią prie Atlanto pakto. Portugalija šiame pakte jau dalyvaujanti, ir bet koks užpuolimas ant jos teritorijos priverstų tuojau pat įsikšti visus kitus Atlanto kraštus. Tuo gi atveju, jeigu būtų užpulta Ispanija, pagal šį žodinį susitarimą jai į pagalbą turėtų atsukubėti Portugalija. Taip darydama ji galėtų įtikinti ir kitus Atlanto kraštus, kad jai greisias tiesioginis pavojus ir kad ją pareiga yra jai teikti numatytą pagalbą.

Madridas nieko nežino

Madridas (UP). Ispanijos užsienio reikalų ministerijos informatorius pareiškė, kad Ispanijos vyriausybėi yra svietimas dalykas tai, ką skelbią tam tikri užsienio laikraščiai, būtent: kad Ispanija užtikrinusi J.A.V.-bes, jog būsimajame kare ji kariausianti Vakarų pusėje prieš Sovietų Sąjungą, jeigu dabar gautų skubią finansinę pagalbą iš JAV.

Rusai koliojasi, amerikiečiai meilinas

HOWLEY PRIES CLAY

Washingtonas (UP). Buv. amerikiečių Berlyno komendantas brigados generolas F. Howley žurnale „Colliers“ pradėjo spausdinti savo atsiminimus. Jis rašo, kad amerikiečiai su rusais prieš karo pabaigą susitarė, kad už Thüringijos ir Saksonijos perleidimą sovietams jie gaus dalį Berlyno. Vėliau, kai amerikiečiai pirmieji užėmė tas dvi provincijas, sovietai įteikė ultimatumą, per tris dienas jas atiduoti, nes jie bijojo, kad amerikiečiai tas abi provincijas apiplėš.

„Kaip paprastai mes jiem meilino-mės, - rašo Howley - mes meilino-mės jiems ir pataikovome, kai jie mus koliojo.“

Howley toliau rašo, kad jis jau karui baigiantis suprato, kad rusams negalima nė sekundei pasitikėti. Jis bandė amerikiečių kariuomenei Berlyne gauti daugiau „veikimo laisvės“, tačiau visi jo prašymai buvo gen. Clay atmetti. Clay pasisakydavo už veto teisės išlaikymą. Kai sykį Howley jam pareiškė, kad negalima visus klausimus išspręsti vienu balsu, Clay jam atkrito: „Aš ką tik grįžau iš Washingtono ir mūsų vyriausybė tikrai ketina Berlyną valdyti vienybės principu“. Tolimesnį įvykių raida parodė, kad aš, o ne Clay buvau teisus, - baigia Howley pirmąjį straipsnį.

Sovietų bėglys apie atominę bombą

Iš Sovietų Sąjungos pabėgęs žymus pareigūnas Borisas Silovas, iš Antverpeno išplaukdamas į Pietų Ameriką, kalbėjosi su žurnalistais. Jis pareiškė pabėgęs nebepakędamas nuolatinės baimės būti sumltam ir apkaltintam, kuri lydi visus žemesniuosius sovietų pareigūnus. Paklaustas apie sovietų atomines bombas, Silovas pareiškė, kad pirmąją savo atominę bombą sovietai susprogdino 1949 m. liepos 10 d. Susprogdintos bombos tipas turi „Molnia“ (žabais) vardą. Ji buvo išsprogdinta Ust-Urto dykumoje, į rytus nuo Kaspijos jūros, vadinamoje „draudžiamoje zonoje“, apimančioje 36.000 kv. mylių plotą. Bandymus stebėjęs pats Stalinas, kuris kaip paprastai atvyko traukiniu. Kartu su juo buvo Berija, Vorosilovas, Mikojanas ir Bulganas. Bandymų vadovavo Joffe. Be rusų mokslininkų dalyvavo ir vokiečiai: Gustavas Hartzas, Alfredas Schmidtas ir baronas Manfredas von Ardeno, buvęs vokiečių laboratorijos Peenemünde viršininkas.

Į klausimą ar sovietai jau turi didesnes atominių bombų atsargas Silovas atsakė: „Ne“. Masinė atominių bombų gamybai pradėti, visų pirma reikia pagaminti tinkamą prototypą. Vienok galimas daiktas, kad šiuo metu sovietai yra jau tai pasiekę. Sovietai turi du pagrindinius atomines bombos tipus;

- a) „normaliąją“ a-bombą susidedančią iš uranijaus 235 ir plutonijaus;
- b) „pagalbinę“ a-bombą - kurią sudaro torijaus ir brevijaus kombinacijos. Nežiūrnt visų sovietų pastangų surasti tinkamus uranijaus kiodus, S.S.S.R. šiuo metu teturi tik apie 1/3 anglo-saksų turimų išteklių. Vienok 1948 metais, sovietų geologas Smirnovas rado didelius ir turtingus atomines rūdos kiekius Altajaus kalnuose ir Pamire. Ypač dideli torijaus kiodai buvo ten atrasti. Atsižvelgiant į sovietų turimus išteklius, jie gali per metus pagaminti apie 20-30 „normalių“ atominių bombų (uranijus ir plutonijus). Naudojant torijų ir brevijų sovietai gali pagaminti apie 150 „pagalbinų“ atominių bombų tačiau jų veikimas yra žymiai silpnesnis. Sovietai taipgi yra darę bandymus su radioaktyviais debesimis. Silovo manymu tas „ginklas“ nėra per daug pavojingas ir prieš tą galima surasti sėkmingą gyny-mosį būdą.

Paklaustas, kaip JAV gavo žinias apie sovietų a-bombą, Silovas atsakė, kad pirmiausiai iš sovietinių pabėgėlių, o taipgi ir kitais būdais... Jo pareiškimu, jam dar bebūnant centralinėje Azijoje, jis sužinojo, kad sovietų kontražvalgyba Taskenite keltą kartų pastebėjo svietimus lėktuvus skrendant virš sovietų atominių fabriku rajonų. Tie lėktuvai skrido labai dideliame aukštyje ir ypatingai dideliu greičiu... Pradžioje pačių sovietų buvo manyta, kad tai buvo jų sprausminiai lėktuvai iš 7 korpo bazės Orenburge, bet vėliau paaiškėjo, kad tie lėktuvai atskrido iš Persijos pusės... Ar tie lėktuvai atskrido iš Irano ar iš Bahreino salos (kur yra didelė amerikiečių aviacijos bazė) nėra išaiškinta...

Sovietų atominiai fabrikai yra išsklaidyti po visą kraštą. Spaudos išreklamuoti „atomgradu“ tikra to žodžio prasme - nėra. Vienok yra didžiulės laboratorijos, kurių žymiausias yra Fizikos - Chemijos institutas Leningrade, prie Ladogos ežero; Lebedevo vardo laboratorija prie Možaisko, Moderniosios Fizikos Problemų Institutas Tikrove ir Sanga laboratorijos Armėnijoje. Specialios imonės atominių bombų gamybai ir jų sumontavimui yra Sterlitamake, Ust-Urto dykumos pakraštyje.

Visam šiam atominės bombos planui vadovauja pats Stalinas, kaipo atominio tyrimo komisijos pirmininkas. Vienok faktiškai visą vadovaujamąjį darbą atlieka N.K.V.D. šefas Berija ir mokslininkas Joffe.

„Pravda“ vėl smarkiai puolė Suomiją

Maskva (BN). Viename savo paskutinių numerių „Pravda“ paskelbė straipsnį, kuriuo ji labai griežtai puola Suomijos vyriausybę ir tvirtina, kad Fagerholmo vyriausybė grubiai pažeidusi sovietų-sovietų taikos sutartį. Be kitų dalykų, pabrėžiama, kad Suomijos vyriausybė leidusi atgaivinti politinę partiją, kuri aiškiai atstovaujanti fašistines tendencijas, nors taikos sutartis uždraudžianti fašistinių partijų veikimą. Toliau esąs neleistinas „Suomijoje darbo klasės persekiojimas“ panaudojant „nevaržomą policinį terorą“, kaip tai pastebėta paskutiniiais mėnesiais. Suomijos valdančiųjų sluogsniai politika naikinant draugiškus santykius su Sov. Sąjunga, gi anglosaksai imperialistai stumia Suomiją pavojinga kryptimi į avantiūrinę politiką.

Dėmesio verti kaimynai

Žmogus iki šiai dienai dar nėra subrendęs. „Kaip vaikas, jis siekia mėnulio ir gyvena fantazijų pasaulyje. Žmonija gi savo visuomenę gal kaip tik dabar yra pasiekusi didžiausią savo buities krizę“. Šiais žodžiais perteikęs savo pažiūrą į šiuo metu žmoniją amerikiečių filosofas, Princetono Universiteto profesorius, W. T. Stace toliau klausia - „Ar gali žmonija atsisaikyti nuo savo vaikiškų žaidimų ir jaunystės sapnų? Ar gali ji aprepti ir suvokti tikrąjį pasaulį, koks jis iš tikrųjų yra, kietas ir grubus, bet romantizmo ir religinio apipavidalinimo, ir tuo pat metu išlaikyti savo idealus ir stoti už didžiulius ir aukščiausius tikslus?“

Profesorius W. T. Stace mano, kad esą pakankamai įrodymų, jog žmogaus laimė pagrįsta iliuzijomis. Tačiau mokslo dvasia, arba tiesos dvasia visų iliuzijų priešas, o tuo pačiu ir žmoniškos laimės priešas. Ir kaip tik todėl esą sunku su teisybe ir tiesa kartu gyventi.

Kas turi progos šiuo metu pasklaidyti rimtesnius mokslo, kultūros ir politikos žurnalus, aptiks ten serijomis straipsnių rimtų mokslininkų ir politikų, kuriuose be nusivylimu gyvenamojo meto žmoniškos krizės išgalėjimu, bandoma surasti įvairių receptų tai krizei nugalėti. Vieni tu vaistų ieško religiniame atgimime, kiti mokslu pagrįstos moralės skiepijime. Tačiau tu vaistų beieškant, ir visų jų galvų kybo nenusilenkantis klausimo debesis, kurį tiesiai ir tiksliai apibūdina vokiečių rašytojas (pagarsėjusio romano „Stalingrad“ autorius, pernai iš Rytų zonos pabėgęs į Vakarų) Theodoras Plivieras.

„Kaip galėjo tai atsitikti, kaip galėjo žmonija pusės šimtmečio bėgyje taip pakisti, kad vėl atsiradusis vergija, masių žudymas, pirmiausia karo lauke, po to pavergtus kraštuose, iššūkis tautų deportacijos, greitas pavergimas buvusiu savarankiškų tautų, likusioje žmonijos dalyje išsiskia tokį menką susijaudinimą ir menką pasipriešinimą?“

Mūsų gyvenimo ir buities kelias gal geriausiai patvirtina tuos žodžius ir samprotavimus. Kiekvienas mūsų, gal tik ne tokiomis mokslinėmis ir filosofinėmis kategorijomis, tai išgyvename ir suvokiame. Nes tai mūsų dabarties kasdienybė. Bet žvelgiant į ateitį, kurią mes taip pat savo vaizduotėje, dažnai kuriame ne be mažos iliuzijų dozės, šia proga norisi pažvelgti į kai kuriuos kaimynų politinius pasireiškimus, kurie gal nebūtų verti įremiti ir pradžioje išskelti citatų rėmus, jei nebūtų taip arti mūsų dabarties ir netolimos ateities visų iliuzijų, realių apskaičiavimų ir svarstymų orbitė.

Kaimynų problema, santykiai su jais praeityje, dabartyje ir ateityje jų pažinimas ir jų dabarties veiklos požymiai yra visados aktualūs, ypač kada galvojame, laisvės ir valstybės nepriklausomybės atstatymą. Kaimynų problema yra ir turi būti gyva ir aktuali kiekvieno mūsų kovos baro apraiškoje.

Šiuo rašiniu, suprantama, ne negalvojama apimti visos tos+problemos ir iš esmės ją čia kelti. Tai neleidžia laikraščio vietos ir kitos sąlygos. Tačiau faktai, kurie bylote byloja, kad turime budėti ir daug akyliau, nei iki šiol, patys šaukia, kad būtų iškelti viešumon.

Būtent, visiems ne svetimas dalykas, kad rusų emigracija, tiek senoji, tiek šviežia krauju pagyventa, veikia, kovoja, politikoja ir turi siekti savo tikslų, lygiai

kaip kitos tautos, kovojančios su bolševikiškuoju imperializmu ir vergove. Rusų emigracija taip pat turi savo politinę vadovybę, kurios šūlai kartis nuo karto, naudodamiesi savo ar savo protėvių garsiomis pavardėmis, viešiau ir garsiau pasireiškia pasaulio opinijos ekrane. Ir štai, neseniai į Prancūziją atvykęs Kerenskis spalio mėn. 20 d. „Figaro“ skiltyse suteikęs pasikalbėjimą pareiškė, kad demokratinė Rusija, kuriai jis tariasi atstovaujantis, nieko bendro neturinti su imperialistine Rusija.

Girdi, visos tautos kurios dabar sudarandios Sov. Sąjungą, trokštančios gražiai sugyventi ir su laisvąja Rusija. Paklaustas apie ateities Rusijos valstybinę formą, Kerenskis atsakė, jis ją vaizduojantis rusiško Commonwealtho formoje.

Pavartotoji britų imperijos sąvoka, kad ir britišku pavadinimu, bet iš rusiškos galvosenos išėjusi, mums daug ką pasako ir čia vargu komentarami būtų reikalingi. Tuo labiau, kad Kerenskio siekiai ne jo vieno atstovaujami. Juk prie tu pačių „demokratų“ priklauso ir garsūs ukrainietis Kravčenko, kurio byloje Paryžiuje atsisakė būti liudininkais žinomi ukrainiečių veikėjai, žinodami, kad Kravčenko yra „nedalomosios motulės Rusijos“ šalininkas.

Tų pačių Rusijos „Commonvalthininkų“, ir „demokratų“ vadų Paryžiuje yra Stolypinas. Ir jis, savo laikų Paryžiuje kalbėjęs rusų vardu pavertusių tautų mitinge, pareiškė, kad pabaltiečiai ir lenkai turi būti dėkingi, nes jis įsakmiai pažadėjo būsimoj Rusijoj jiems - autonomiją...

Taigi, ką bekalbėti ir befilozofuoti apie dabartį, jei yra, ir neišvengiami bus, politikai, kurie savo nacionaliniame egoizme nepajėgia atsiriboti ir atsakyti tikslu,

Deportacijos iš Latvijos

Netikėtos laimės ir dramatiškų išgyvenimų lydimas, prieš porą mėnesių amerikiečių zonoje atsirado jaunas latvis, siaubingų persekiojimų vengiant rizikavęs pabėgti iš sovietinio „rojaus“. Laikraštys „Latvija“ atpasakotus jo išpuščius, kaip būdingus ir Lietuvoje esančiam režimui, dalinamės su savo skaitytojais.

Jaunasis tremtinys 1947 m. rudenį sovietų buvo suimtas jų zonoje, Vokietijoje, ir išvežtas Latvijon. Ten jis nieko kito nepatyrė, kaip tardymus, aušimus ir grasinimus nušauti.

Vieną rytą (kovo mėn.) mus pažadina nepaprastas triukšmas vieškelyje. Pažvelgėme pro langus-kelias buvo pilnas NKVD sunkvežimių. Pasizūrėjome viens į kitą, be žodžių supratome-vėl prasidėjo nauja deportacijų banga. Kalendorius rodė kovo 24 d. Deportacija truko tris dienas ir naktis, ir man regis, kad tai bene buvo didžiausia iš iki šiol buvusių. Vežė visus be išimties buvusius latvių šaulių organizacijos narius ir vokiečių laikais tarnavusius policijoje, jei iki šio laiko dar vienas kitas tokių buvo išlikę. Taip pat visus, kurie turėjo vienokią ar kitokią nuosavybę, ypatingai ūkininkus, kurie kokių nors kad ir menkiausių būdų buvo pareiškę nepasitenkinimo ūkių sukolchozinimu. Tai buvo baisios dienos. Kiekvieniame ūkyje, kur tik buvo išvežimui numatyta šeima, supuolė po 10-15 čekistų taip kad apie bet kokį pasipriešinimą ar pabėgimą nebuvo kalbos. Tačiau ir tai vienam

plaukiančių iš praeities klaidų ir siekiu, nesuderinamų su dabarties ir ateities bendrų žmoniškos siekių įgyvendinimu. Ir jie vis dar gyvena iliuzijomis, paremtomis kitų tautų tariamo nesubrendimo ir neatsparumo pasakomis. Jie vis dar siekia savo rankomis mėnulio, stovėdami gilioje ir tamsioje dabarties nenuovokos dauboje.

Galėtume pasakyti, - tai rusų reikalas, tegyvenie jie savo iliuzijomis, mes gyvenkime savo. Turime gi savo reikalų pakankamai, kad kreipti dar dėmesio į tokius apsišėkimus, kurių čia dar mažai išvardinta. Tačiau galima ir kitaip galvoti. Lygiai, kaip ne visus domina, kaip planuojamas ateities nepr. Lietuvos elektrifikacijos tinklas, kaip numatoma sutvarkyti santykius eklezijos su valstybe ir visa eilė kitų „numatymų“, lygiai negalima reikalauti, kad visus domintų klausimas, kaip numatomi ir kaip jau dabar tvarkomi santykiai su mūsų kaimynais. Tais klausimais domėjimasis - ar nesidomėjimas. - tai mūsų, kaip subrendusių ar nesubrendusių visuomenės narių, reikalas. Tačiau čia iškyla visa eilė kitų problemų, kurias išspręsti, tai jau mūsų politinės vadovybės reikalas, būtent, mūsų santykiai su tomis tautomis, kurios lygiai, kaip ir mes, figūruojame „nedalomosios Rusijos“ iliuzijose. Nei problema iškeldami nei klausimus statydami, vargu, ar rasime, kad kas šiuo metu mums į tai ir atsakytų. O gal ir - taip. Bet kai mums, kaip tauta, kai kas „domisi“ ir kalkuluoja savo ateities planuose, tai visi turime žinoti ir giliai išsąmoninti. Kaip tie klausimai išsispres ateityje, didele dalimi priklausys ir nuo to, kaip mes šiandien į tą klausimą žiūrime - rimtai ir epgalvotai, ar šaltai ir abejingai.

J. Meškuitis

Sibiro darbo stovyklose

„Norėčiau įlaštinti kraują į rašalą, kad Tu tik patikėtum mano žodžiams“ - Iš tremtinės laiško.

Komunizmo doktrina reikalauja, kad sovietų žmonės sugebėtų tik tiek patenkinti savo materialinius reikalavimus, jog visą laiką būtų psiaukelėje tarp kraštutinio skurdo ir sotumo.

Kai žmonės nėra sotūs, jų dvasiniai pergyvenimai ribojasi labiausiai rūpimais dalykais. Sparnuotos mintys ir aukšti siekimai - tai sotaus žmogaus žymės. Visa tai kenktų komunistinei sistemai, nes išsąukų kritika.

Štai dėl ko sovietinio režimo žmonės valdomi sistemingu ir planingu nesotumu. Jie tokioje puolatinio alkio dispozicijoje būva sukalbamiausi, lengviausiai pasiduoda vadovavimui ir tinką ne kažin kokios kiekybės ir kokybės darbams.

Sibire ir bulvių pritrūksta

Kol. Sov. Rusija žudė, trėmė ir badu marino hermetiškai uždarytų savo „respublikų“ gyventojus, - Vakarai net nesapnavo apie Rusijos aukso - žmogaus nuvertinimą. Tačiau, kai ji prisigrobė daugybę svetimų žemių ir tebetęsia žmonių naikinimo planą, mirtininkų gyvenimo paslapčių nebegali toliau nuslėpti.

Jau nekaltant apie tuos, kurie sveiki ir gyvi ištrūko iš sovietų priverčiamojo darbo stovyklų, - net lietuviai įvairiais būdais gauna laiškus ir pranešimus apie tenyškio gyvenimo sąlygas. Iš tikrųjų, sunku vakariečiui įtikėti į aną realybę; tačiau, kai tie visi žodžiai krauju parašyti, - nenoroms reikia tikėti.

Štai, keletas ištraukų iš lietuvių tremtinės laiško, iš kurio puikiai suprasime, kokia ribota yra alkinamo žmogaus „filosofija“:

- Dabar pačios juodžiausios dienos ištrėmime. Iki naujo derliaus ne visi išliks. Rinkoje nieko nėra, išskyrus pieną. Perkame visokias sėlėnas ir mokame pasakiškas kainas. Bulvių sunku gauti. Vakar pirkau keturias bulves ir sumokėjau 16 rublių...

- Šiandien mačiau vieną trejų metų mergaitę, kuri rinko nuo savęs parazitus ir dėjo į burną... Tai yra baisu, baisu. Kurie lengviau ginasi nuo bado, laukia per dienas grįžimo tėvynėn...

- Šitos vargo ir skausmo virtinės dar ne visos. Diena iš dienos jos auga, bailsėja. Nuolatinis alkis, vargo darbas, įvairiausios ligos, siundomos bolševikiško duobkasio, lenkia vieną po kito tremtinį prie žemės ir guodo juos į šaltą Sibiro kapą. Brolio, tėvo maisto siuntinėlis, namiško inalonus laiškas jėgas kiek atstato, pratęsia mirties sprendimo artėjimą...

Taigi, kova dėl būvio, dėl ilgesnio mardėjimo nepaprastai sunki. Apie ką nors atitraukto, aukštesnio nėra progos nė pagalvoti. O tie, kurie lengviau atsigeria nuo bado, laukia grįžimo tėvynėn... Tik tie, kurie lengviau ginasi nuo bado...

Barakus stosis patys ištrėmtieji

Sov. Rusijoje ištrėmtieji ne kartą atvežami į tuščius laukus, kur jie patys turi pasistatyti sau barakus ir net įrengti sargybiniams bokštelius.

Kai kurių žinių apie vieną tokią stovyklą Archangelisko apylinkėje duoda buvęs tos stovyklos kalinys G. Herling-Grudzinski:

- Kargopolso stovykla, kurią mano atvykimo metu sudarė keliolika „užastkų“, išmėtytų kelių desėtkų kilometrų spinduliu

ir skaitančių apie 30.000 kalinių, buvo prieš ketverius metus įrengta 600 kalinių išlaipintų kurią tai naktį netoli Jercevo stoties, nuostabiame Archangelisko miške. Sąlygos buvo sunkios: šaltis žiemos metu siekė - 40° C, maistas neviršijęs 300 gr. juodos duonos ir vienos lėkštės karštos sriubos poroje ir butas iš eglinių šakų, sudėtų po porą aplink be pertraukos liepsnojančios ugnies; tiktai ginluoti sargybiniai gyveno mažučiuose svyruojančiuose nameliuose...

Priverčiamojo darbo stovyklose mirtingumas didelis:

- Kartu gąsdinančiu būdu augo mirtingumas. Pirmiausia pradėjo mirti lenkų ir vokiečių komunistai, kurie pabėgo iš gimtųjų kraštų, jieskodami apsaugos nuo kalėjimo - Rusijoje... Lenkų komunistai (daugiausia žydai) mirdavo staiga, kaip paukščiai šalčių metu krūtą nuo šakų, arba greičiau kaip okeano gėlių žuvis, kurios sproginėja nuo vidinio spaudimo, kai jas iš po daugelio atmosferų vandens spaudimo ištraukia ir viršū. Vienas trumpas kostelėjimas, vos girdimas gartelėjimas, ir galas. Mažutis, baltas garo debesėlis valandėlę pakibdavo ore, galva sunkiai nusviravo ant krūtinės, rankos trūkičiomis spausdavo du sniego gniužulus. Ir nieko daugiau. Nei vieno žodžio. Nei vieno kilkytelėjimo. Nei vieno prašymo. Po jų atėjo eilė ukrainiečiams ir „nacmenams“ (vidurinės Azijos gyventojams, t. y. kazokams, uzbekams, turkmenams ir kirgizams). Geriausiai laikėsi tikrieji rusai, baltai ir suomia (kurie, kaip žinoma, puikiai kerta miškus), dėl to jiems padidinta dienos norma 100 gramų duonos ir pridėdamų sriubos daviniai.

Net laidoti nesiskubinama

Nors mirtingumas buvo didelis, tačiau su lavonų laidojimu nesiskubintavo:

- Pirmųjų mėnesių laikotarpyje, kai aukštas mirtingumo laipsnis ir primityvios stovyklavimo sąlygos neleido sargybiniams vesti tikslų kalinių sąrašą, palapinėse ne kartą po porą dienų laikyta sulėdijusius lavonus, už juos imant brigadose duoną ir sriubos lakšteles.

Toliau iš to paties rašytojo sužinoje, kad naktimis stovyklos gyventojai - ypač įvairūs kriminalistai - paskelbdavo „kalinių respubliką“ ir iki mirties baudavo „nepaklusniusius“. Jų negalėjo sukontroliuoti nė NKVD.

Ypačiai sunkios sąlygos darbo stovyklose moterims: jas akplėišikai „medžiodavo“ patys kaliniai:

- Reikia čia teisingai paminėti NKVD, kurie apskritai žiūrėdavo į visa tai pro pirštus, kad leisdavo medžioti tik zonoje; moterų barako durys buvo taiklaus šūvio nuo sargybinių posto atstu. Naujau atvykusios moterys buvo perspėjamos senų „stovyklininkų“ apie joms gresiantį pavojų, bet būdavo atsitikimų, jog tiems perspėjimams netikėdavo. Po užpuolimų skundus išklausedavo pašėpdami, o pagaliau kuri rimta moteris norėjo patekti negalėjusiai, aklam stovyklos „urku“ keršyti?...

Tokie trumpai suglaudus vaizdai priverčiamojo darbo stovyklose Rusijoje. Tikrai: sunku patikėti. Tačiau visi žodžiai, kurie tuos vaizdus piešia, nuspalvinti raudonu kalinių krauju. Dėl to netenka abejoti, kad tai ne propaganda. J. Kuzmionis

Pulgis Andriusis

Copyright 1949 by Herbert Eisentraut, Tübingen

Neapolis lieka Neapoliu

IS RASOMOS KNYGOS „AUSTRALIJA KVIEČIA“

Greta legaliosios prekybos vyko ir juodoji, atsivėlgiant į tą aplinkybę, kad šiaip vielių užtvaros buvo įsileidžiami tik tie italai, kurie stovyklose turėjo tam tikrų parejų. Anapus dvigubos tvoros grūdosi neapoliečiai daugiausiai su krepšiais apelsinų ir juos siūlė pigesniais kainomis. Atlikus sandėrį, vikruoliai mesdavo vaisius su visų krepšiu per tvorą, o pirkėjai pinigų pririšdavo prie akmenio arba pagalio, kad sklandžiau pasiektų adresatą. Atsitikdavo ir taip, kad pinigai užkrisdavo kaip tik į „ugnies zoną“, tarp dviejų užtvarų ir tuomet neapoliečiams tekdavo dar labiau padidinti savo aprangos skarmalinių gamtų. Ta gana paini procedūra turėdavo įvykti tuo trumpu metu, kai stovyklos respublikinė policija degdavosi cigarete arba greždavosi į simpatingą praeivę. Tačiau buvo pakankamai duomenų spresti, jog tarp policijos ir prekijų buvo tylus susitarimas arba tiesiog igimtas liberalistinis nusiteikimas: gyventi ir duot gyventi. Tačiau, kaip neperlėkęs per paskutinę užtvarą klerktelėjo ant niekieno žemės Schwenningeno laikrodžius, kurį italus su pagaliu ilgai samstė, kol prisitrukė prie savęs, nerimaujant emigrantui, kad kartinė minia neišgertų viso vyno ir - dar blogiau - kad negertų suderėtų tūkstančių.

Gyvas dalyvavimas pietietiškoje prekyboje, prekyboje su fantazija, su šypsena (priešingai niūriems papročiams juodosios biržos šiaurės kraštuose) ir dar gyvenisios tos prekybos vaisių likvidavimas emigrantams nustumdavo į debesis tiesioginius kelionės rū-

pesčius, išvykimo dienos nežinia, juoba, kad buvo stovyklose žmonių, čionai išsėdėjusių daugiau mėnesio. O toksai laiko tarpas yra per ilgas linksmam gyvenimo standartui palaikyti, nes keleiviai paprastai per savaitę jau galutina „prasimušdavo“, likę su vienom paskutinėm kelnėm ir vis dar neprisotinam troškuliui, kurio niekas kitas už tave nenumalšins. Viena temperamentingųjų tautų kompanijėlė, iš anksto apgalvotai ir bendrai veikdama, prasigėrė iki paskutinės siūlės, vis tikėdama „vėliausiai ryt“ išplaukti. Tačiau, pranešus laivą, paaiškėjo, kad vienas šios linksmosios bendrovėlės akcininkas nepatenka į sąrašą ir turės laukti dar savaitės. Prieš išplaukdamai bakchantai sušaukė susirinkimą ir pastatė klausimą iš esmės:

- Vyrai, o iš ko draugas gers, likęs vienas? Vienas išvykstančiųjų turėjo dar pavadinimo vėrtą švarką, tad susirinkimas vienbalsiai ir nutarė tą švarkelį paaukoti liekančiam draugui, kad jam netektų trokšti, mantant, kai minia skendėja raudono vyno jūroje.

Daug Schwenningeno laikrodžių ir kitų kietų metalinių daiktų pavirto į raudoną skystį, paliekant ištuštėjusią galvą ir kišenę. Nenuostabu tad, jog koridoriuose buvo iškabinti lapeliai: saugokitės vagių! O kitur didelėm raidėm buvo parašyta, kad nei vienas vagis nebus vežamas į Australiją, - tai buvo bailsiau už mirtį. Šios populiarios DP profesijos praktikai užkirsti kelią ne tiktau piperiniais lapeliais buvo kovojama. Mums „staiga“ dingo mokyklinė vaiko kuprinė. Ne-

praėjus pusvalandžiui po pranešimo policijoje, buvom pašaukti pas Capoblocco ir, specifikuojant žymes, pareigūnas įteikė į rankas krepšį su nepaliesu turiniu arba, geriau pasakius, su dar nespėtu paliesu turiniu. Policininkas, Neapolio universiteto studentas su hollywoodiniais ūseliais pasakė, girdi, mes vagį pagavom už rankos, tačiau apie jį nieko neklauskite, nes niekada nieko apie tai nesužinosite. Taip pat pamesti daiktai, atrodė, dar nesuskubus kaip (reikiant pamesti), jau visais garsiakalbiais būdavo paskelbimi jų žiopliavimos savininkams. Policijos knibžėdė koridoriuose, turgelyje, restorane, neišskiriant ir bažnyčioje, - kur tik malonėdavo iškelti koją ponas emigrantas. Jos vadovybė sudarė, žinoma, italai, o eilinių gretose buvo matyti daugiausiai čekoslovakai, jauniausi pabėgėliai iš raudonojo rojaus (kaip jie buvo pasikeitę nuo 1945 metų svaigulio dienų). Ne tik negyviems, bet ir gyviems daiktams dingus, policija imdavo trimituoti garsintuvais: „Atenzione, atsiimkite prikludusį vyrškos lyties vaiką, su randu dešiniame smilkinyje, be kitų ypatingų žymių, maždaug 6 metų amžiaus.“ Policijos ranka siekdavo ir restorano patalpas, kur per garsiai įsisiūbavus gėrikams arba persikimšus salėse, vykdavo preventyvinės medžioklės. Staiga užgesinus šviesas, sustabdžius šokus, salėse žaibo greičiu atsirasdavo daugybė karabinais apsiginklavusių žmonių, kurie inešdavo nerimo ir net panikos. Staigus aptemdymas, operetiniai ginklai priversdavo nemažą lankytojų dūmti laukan, ypač tuos, kurie jau buvo išsimoję kirsti antausį kaimynui arba prikišę ranką prie pat svetimos piniginės, liekant tik ją ištraukti. Po tokių manevrų, liekanti nieku nenusikraudė, nieko nepalietė, policininkai dingdavo iš salų šviesa vėl sužibėdavo, gėrikai toliau keldavo taures, šokiku

poros grįždavo į darbą. Nieko neįvyko, išskyrus tai, kad restoranas pratuštėdavo ir dingdavo ta grėsmingai tiršta atmosfera. Toks tai ir buvo policijos vizito tikslas.

Nuostabios, laikrodinės organizacijos ranka kabojo virš tavęs ir miegant, ir geriant, ir geras ir blogos mintis mąstant. Tačiau tos rankos geležinės pirštinės krumplių visai nesimatė, viskas buvo atskiasta neapolietine šypsena ir paslaugumu. Už šios laikrodžio mašinerijos sėdėjo buvęs karo metu Amerikos vyr. štabo būty skyriaus majoras, dabar IRO tarnautojas, didelis krepšinio mėgėjas, dažnai valgyklos salėje rengias emigrantų rungtynes, jų dalyviams skirdamas pastiprintą maistą, pats teisejaudamas, besimaišydamas tarp staugiančių vaikų. O šios visos organizacijos paslaptis: kur reikia vieno tarnautojo, pastatyk penkis, panašiai kaip kad vienas kavos pupelių smaguriautojas t-sakė į paklausimą, kokių būdu išvirti labai gerą kavą: - „Pirmiausiai nesigailėk kavos!“ Bagnoli stovykloje gi gyveno apie 10.000 žmonių... Užkime garsiakalbiai kiau-rą dieną retai kam suprantama italu kalba ir lygiagrečiai visų DP tarptautine vokiečių kalba kaulia tau į smegenis, į kaulus, į giliausiai nuslėptus nervus, ką tu turi dabar daryti, ką darysi pavalgęs, kas darytina, jei įsinorėsi nusikirpinti plaukus arba nueiti į kiną. Kuomet tie triukšmadariai pristigdavo patarimų, tai paleisdavo simfoninį orkestrą iš Neapolio ar Milano, ir tokia jėga paleisdavo, kad Mozarto andantino buvo panašios į aliamo srienas, įskrendant į Berlyną didžiausiems bombonešiu junginiams.

Palikę šios dirbtinės respublikos triukšmą, užkopsime už kareivinių į kalno viršūnės nuosalybę, prieikime prie staigaus šlaito ir geriau pasekime natūralių neapoliečių vaizdus, kurie atsiveria po kojom. Tur kryžiuo-

jasi dvi asfaltuotos priemiesčio gatvės, giliai įsirausiusios tarp uolų, ant kurių skysto pakaušio žemelės sluogsnio bando jau žydėti vaismedžių sodai, spindi vilos, riogso akmeninės atlaužos, apžėlusios žaliais vainikais, atakuojamos visaėdžių ožku, priebučiuose žėri marmuras, sargyboje budi kolonos, su plautuvu karstosi senelis, nuo tų uolėnų gramdydama žolę, virsta pakriūtosna šimtmečių pamatai, kiekvienoju skeveldroj dūlant mūsų civilizacijos metrikams.

Prie kelrodžio stulpų ant atrbrzusio lagaminu sėdi dabitšikai apsirėngę jaunuolis rėkiančių kaklaryšiu, nors ir palopytomis kelnėmis, laukdamas geravalio auto savininko, kaip tai buvo įprasta neseniai laikais ir Vokietijoje. Paplentėje prie tunelio, ant uolų atplaišos atsisdė dvi „new look“ neapolietės pasišildyti kovo vidurio saulėje, - greičiausiai motina ir dukter. Ir koks tai Dievo duotas taikynis pračiviams! Net ir juodom skrybėlėm, ant lazdos palinkę seneliai, praidami pro šalį, ilgai ryja akimis gražuoles, atmetę viršum galvas, nepaisant sukalkėjusių sprando sausgyslių neklausumo. Šių moterų vaizdas apstabdė kryžkelės eisma, nes net gi šoferiai ir vežikai čionai, prie Scilės ir Charibės, sulėtindavo greitį. Sirenų elgsena buvo išdidi ir šypsena neprieinama, jos grožėjosi tik tuo, kad praeviai apskritai jomis grožisi, nesikirdamos dėmesio pavieniams individams. Net ir „šansą gaudančiam“ jaunuoju pasidarė šviesiau laukti, nors dabar pravažiuojančios mašinos dar mažiau tekreipė dėmesį į jo rankos mostus.

Pėstininkai čia nelabai mėgsta šaligatvių ir dažniausiai, įskičę galvas į laikraščiu puslapius menkai tiesidomi pramušgalviškai lekiandiomis mašinomis, o dar mažiau - vežimėliais, kuriuos traukia asilai dar, tur būt, iš viso savo važiuotės istorijoje nėra suva-

BALYS SRUOGA

Keletas biografinių metmenų — Jo dvejų metų mirties sukaktį minint

Įgali universiteto

Jei Petrapilyje, Maskvoje *) Balį Sruoga Vakarų Europos literatūros, meno, muzikos, teatro kryptys, siekiami, dvasia ir turinio bei formos esmė pasiekdavo vos aplinkiniams ir neplačiais keliais — tiek, kiek ji atsispindėdavo to meto rusų kūrinyje arba kiek pats studentas susipažindavo su ja naujųjų Vakarų knygų skaitymu, tai keleri studijų metai Munchene, tame menų mieste, jaunam poetui plačiai atvėrė vartus ir Vakarų meno bei kultūros pasaulį, nes čia poetas jame gyveno, susisiekdamas betarpiškai su pačiais meno kūrybos veikalais ir jų kūrėjais. Menininkų kavinės, „Hofbräuhaus“, „Franziskaner“, teatrai, meno parodos, galerijos, Maksimilianeumas buvo tos vietos, kur Balys Sruoga praleisdavo dienas ir naktis. Studijų bendralaikiai net stebisi, kada jis suspėdavo mokytis. O tuo tarpu jo seminarų darbai būdavo vieni geriausiųjų, jo referatą apie Puškiną profesorius Berneckeris prisimena ir po dešimties metų, o Muncheno universiteto studentai tremtiniai lietuviai dar ir dabar buvo klausinėjami apie lietuvių rašytoją Balį Sruoga, studijavusį Munchene.

Naktiniai užimai Muncheno menininkų atmosferoje, nuolatinis straipsnių rašymas į Amerikoje leidžiamas „Naujienas“, nes tai buvo pagrindinis jo šaltinis pragyvenimui, bendradarbiavimas „Skaitymuose“ ir kituose žurnaluose, dažnos iškyvos viešumoj ir su draugijomis į Tiroli, į pamiltus kalnus, nesutrukdė Balui Sruogai rimtų universiteto studijų, ir 1924 metų pradžioje jis baigia universitetą, įgydamas daktaro laipsnį cum laude. Disertacija „Lietuvių liaudies dainų poetika“ išleista Lietuvoje 1924 metais.

Balio Sruogos kūrybai šis laikotarpis nenašus — tik poema „Miestas“ (1923 m.?), tačiau jis labai svarbus kitais atvejais. Rašytojas, vėliau profesorius, studijuodamas ir gyvendamas Munchene, Rytuose įgytą akiratį praplečia Vakarų pasaulėžiūros, kultūros ir meno grožybių pažinimu, jų pasavinimu ir grįžta Lietuvon šviesiu, pilna to žodžio prasme, europiečiu. Štai iš kur jis visą savo gyvenimą ir publicistikoje, ir raštuose, ir paskaitose universitete buvo aistringas Vakarų kultūros prado gynėjas, Rytų ir Vakarų sintezės ieškotojas ir kūrėjas tautinio grožio, nekompromisuojančio nei Rytų, nei Vakarų, o savaiminio, originalaus, lietuviško. Studijuodamas Munchene Balys Sruoga sustiprėjo fiziškai, suvyriškėjo, subrestas, nebėlieka Maskvoje, Vilniuje, Kaune garsiu ašaru, beveik isterikos, pasidaro tvarkingas, kone pedantiškas — įgyja vokišką mokyklą ir metodą moksliniam darbui.

Grįžęs Lietuvon, Balys Sruoga Vieksnuieno 1924 metais veda Vandą Daugirdaitę, kuriai dar prieš Muncheno studijas, dirbant Spaudos biure, gimusi graži meilė vis karščiau liepsnoja, Kaune bendraujant kasdien, o Vokietijoje, jai Berlyne studijuojant istoriją, palaikoma kasdieniais laiškais, dažniais susitikimais, ekskursijomis ir kalnus ir atostogomis namuose. Prasideda naujas, turiningas ir gražus gyvenimas.

Pirmieji to gyvenimo žingsniai buvo Klaipėdoje. Balys Sruoga dirbo „Klaipėdos žinių“ redakcijoje drauge su J. Pronskiu, kun. Ziliumi. Žinoma, ir čia neapsiėjo be skandalų. Politika su vokiečiais opi, o Balys Sruoga — aistringas, gavalaisikas, iš to — netaktai, susidūrimai, nesupratimai,

*) Tesinys iš LIETUVIO 28/29 ir 30/31 Nr.

bet... straipsniai puikūs. Visuomenės šūlai, šefai ir piktiniai, ir juokiasi, ir galvas krato.

Klaipėdoje pažymėtina didelė bičiulystė su kompozitoriumi Stasiu Simkumi. Gyvenama jo viloje, Kogaly, miškelyje, beveik ant jūros kranto. Meilė jaunai žmonai, triukšmingas darbas redakcijoje, gamtos grožis, didelio menininko Stasio Simkaus draugystė, dažni svečiai iš visos Lietuvos ir... konjakas! Tie keli mėnesiai prašvilpė kaip gražus sapnas.

Kūrėjas blaškosi

Dar 1923 metais, per Sekmines, laiveliu plaukydamas Tegernsee, kupinas gyvenimo džiaugsmo ir laimės, Balys Sruoga sakė savo mylimai, būsimai žmonai: „Mes visad būsim laisvi. Aš niekur netarnaui, rašais uždirbsiu. Gyvensim — dainuosim!“ Kaip jam būdingi šie žodžiai! Juose skamba atgarsys Petrapilio, Maskvos studijų laikų, kada nesuvaržomam poetui visas pasaulis atrodė permažas. Juose skamba ir ateities troškimų esmė — begalinė laisvė

BALYS RUKSA

Vaikystė

TEN dienos piemenio, vaikystės vėjas, Balti beržai ten švietė pakelėj, Ir paukštės jų viršūnėse išsėjos — Saulėlydžio gelsvieji spinduliai.

Ten aš klajodavau laukų arimais Ir prie malino vasaros naktim, Klausydamas tylaus vandens užimo, Mokėjau vaiko širdį nuramint.

O piemenio daina, medaus tyrumo, Skambėjusi sapnų karaliaus rūmuos, Lumzdelių tonais džiuginus laukus...

Ir tu, gaivus skalsčios vaikystės vėjas, Argi todėl manęs išsižadėjai, Kad aš perdaug suaugęs ir nykus? —

sau ir kitiems, kraštutinis individualizmas, kad gyvenimas būtų savitas, skambus, gražus ir turiningas, kaip tobula daina.

Deja! Eilinio žmogaus gyvenimas pilnas nevilčios, skausmo... Tai ką kalbėti apie žmogų, kuris visa galva iškyla virš minios, kurį vos suvaldomas temperamentas blaško iš vieno kraštutinumo į kitą, kurio talentą ir didelę galią pajausdami žmonės stengiasi įtraukti į savų reikalų pasaulį. Nors Balys Sruoga niekuomet jokiai politinei grupei, netilpdamas siauruose jų rėmuose, nepriklausė, būdamas visą laiką artimas kairiajai — pažangiajai srovei, tačiau, sielodamasis kultūros ir bendraisiais tautos bei valstybės reikalais, neišvengė savo aštrią plunksną neišvėlti į daugelį problemų, ginčų, barmių. O šis pasaulis ugdė priešus. Ir ko tavo plunksna aštresnė, to priešu daugiau. Balio Sruogos plunksna buvo be galo aštri, viena pačių aštriausiųjų.

Kaip dažnai vėliau Balys Sruoga ir šias eilutes rašančiam ir daugeliui kitų, mėgusių literatūrinės kūrybos darbo, patardavo nesivelti į žurnalistiką, kuri žudanti kiekvieną grožinės literatūros kūrėją. Balui Sruogai reikėjo tikėti, nes jis pats buvo išėjęs tą kantių kelią, kada tavo gyvenimą suėda polemikos straipsniai, vedamieji, feljtonai, o širdis visa jėga traukia kurti kitokias vertybes, gyventi kitokiam pasaulyje.

ėjęs senelis paėmė ant rankų šuniuką ir, paleidęs srovę komplimentų, įteikė jį didingajai matronai, nusiminęs, kad tik tokia mažą paslaugą tegalys padaryti tokiai grožybei (žinoma, pagal neapoliečių savišką grožio mastą).

Tačiau gatvės visagalys viešpats čionai yra asilas ir dviem už žmogų aukštesniais ratais vežimas arba tiesiog gryną lentų platforma. Reikia stebėtis ilgausio jėga traukiant platformą, primuręty sulyg namo aukščiu malkų, jeigu taip iškilmingai galima būtų pavadinti plonų žabų kūlelius, sukrautus ant vienas kito ir lyg šieno vežimas viršuje kartimi priveržtus. Pagal mums žinomus lygsvaros dėsnius toks krovynis, važiuojant pakalinėn, turėtų priploti mikroskopinį asiliuką, bet, matyti, neapoliečiai turi savus lygsvaros įstatymus. Štai, prieš statų kalną stambus arklys (jū čia irgi nemažai) traukia platformą tik dabar jau ne žabų, bet didžiulių statybinių rąstų, tačiau šių rąstų ir neapolietinis lygsvaros supratimas nieko nepadedą, nes radau ir, po pusvalandžio nuclidamas, palikau kuone to pašio vietoj audringai rėkiančius ir mušančius gyvuli varovus.

Kur kas linksmesnis vaizdas, kuomet prakleia iš turgaus grįžtanti tuščia platforma, traukiama šmaikštaus arkluko, o ant gryno, kratomų lentų susėdus vynu iğerusiųs kaimynams. Įdomu, kaip ant tokio blaškomo ir priekį ir užpakalį, aukštyn ir žemyn kelti galima išvystyti tokį jaukų ir nerūpestingą pošneki, sakyktum sėdint gulomis namie ant sofos ir girsnojant kava?

Be apšepusių, karo nuvargintų automobilių gatvėje dalyvauja ir naujais italų išradimais — motorizuotas vaikų roleris. Kitaip ir negalima būtų pavadinti šio motociklo, kuris toks žemas, toks nesudėtingas. Jog, atrodo, važiuoja ne motoro genamas, bet stumiantis

Jeigu Petrapilio, Maskvos, Vilniaus, Kauno, Muncheno laikai buvo poezijos metas, kad ir žabojamas studijų bei žurnalistikos darbu, tai 1924—1930 metai Balio Sruogos, kaip kūrėjo, gyvenime būdingi blaškymusi, ieškojimu to pasaulio, kuriame jo talentas suskambėtų pačia gražiausia ir galingiausia jėga. Tas laikotarpis Balio Sruogos kūryboje pats nevaisingiausias.

1924 metų rudenį Balys Sruoga iš Klaipėdos persikelia į Kauną, pakviestas profesoriatu universitete, kuriame visą laiką skaito rusų literatūrą ir suorganizuoja bei veda teatro seminara. Atgavus Vilnių persikelia į Vilniaus universitetą, išbūdamas jo profesoriumi ligi arešto dienos, kada vokiečių gestapo suimamas ir per kalėjimus nugalbomas ir koncentracijos stovyklą Stuthofe, Vokietijoje. Profesoriuodamas universitete Balys Sruoga išleidžia stambų, dviejų didelių tomų, mokslinį veikalą — „Rusų literatūros istorija“.

Grįžęs į Kauną Balys Sruoga ne tik dirba universitete, bet sugrįžta ir į boheminį teatro bei menininkų pasaulį, kurin pasineria su visu jam būdingu temperamentingu. Ir eina metai po metų — margi, triukšmingi, neramūs, skaudūs... Nes apipina įvairių intrigu tinklas, nes užgrūva įvairios šeimyninės nelaimės, nes gyvenama skurdžiai, tebekomant ir savo ir žmonos studentavimo dienu skolas, nes tiesiog fiziškai negalint kurti tai, ko norėtųsi.

Visa atvanga ir atitrūkimas iš įgrisusios kasdienybės — daugelis išvykų į užsienius: 1925 m. — Paryžius, 1926 m. — Švedija, 1928 m. — Vokietija, Tirolis, 1929 m. — Viena, Tirolis, Italija, 1930 m. — Vilnius, Varšuva, Vokietija. Iš tų kelionių, suprantama, Balys Sruoga parsivežė dar platesnį europiečio akiratį ir eilėraščių ciklą „Alpėse“ (1929 m.). Tačiau tai ir viskas iš grožinės kūrybos. Dienos būdavo paglemžiamos publicistikos, kritikos straipsnių, feljtonų, paskaitų universitete ir tokių darbų, kaip įvairios studijos literatūros, kultūros, meno, teatro, mokslo klausimams, iš kurių paminėtinos P. Vaičiūno dramaturgijos studija, monografija (su Viktoru Zadelka) „Kipras Petrauskas“ (1928 m.) ir „Lietuvių teatras Petersburg“ (1930 m.).

Teatro pasaulis

Daugelyje lietuvių kultūrinio, visuomeninio ir mokslinejo gyvenimo sričių Balys Sruoga yra palikęs neišdildomus pėdsakus ir didelius darbus, tačiau viena sritis yra, kurios gyvenimo pirmųjų dešimtmečių be Balio Sruogos vardo ir išsivaizduoti, ir suprasti, ir pažinti neįmanoma — tai Lietuvos dramos teatras. Tas poetas, dramaturgas, rašytojas, profesorius pastaruoju metu buvo tų nuolatinių nuoto gyvenanti, arba universiteto Didžiųjų Rūmų palėpėje pasislėpęs arba Zalajame Kalne, savo bute, tarp knygų ir raštų paskendus, asmenybė, pas kurią, lyg mažais upokšniais, atplaukdavo kasdieninio teatro gyvenimas, o iš jos sugrįždavo didingų dramos meno švenčių akstinai, šventadieniškos mintys, atgimimo gairės ir jėga.

„Kas be ko, auga mūsų kultūra, auga ir publikos skonis, nepriklausomai nuo teatro. Vis daugiau pasigirsta balsų, nebesipatenkinančių liaudies namų lygmenis menu. Anksčiau ar vėliau ateis laikas, kada padaugėjęs šitokių balsų skaičius pareikalaus aukštesnio skonio teatro. Galimas daiktas, kad nebetoli tas laikas, kada dramos teatras, atsisirdamas nuo operos ir baletu, tu-

rės ir pats Kaune susikilti. Borisas Dauguvietis su savo mokiniais pasiilks gal niekuomet niekuo nepakeičiamas liaudies namų teatro entuziastiškas darbininkas, o pagausėjusi šviesuomenė susilauks kito, labiau atitinkamo jos dvasios interesus ir skonio lygmenį teatro. Anksčiau ar vėliau tai turės įvykti, tai yra neišvengiama, — veda į tai mūsų teatro raidos logika.“ (Iš Balio Sruogos straipsnio „Mūsų teatro raida“). Taigi, dėl šito naujojo teatro, dėl to aukšto skonio ir didžio meniškuo teatro Balys Sruoga ir dirbo ir kūrė visą savo gyvenimą, pašvėsdamas labai daug laiko ir jėgų.

Kiekvienas žymesnis Lietuvos dramos teatro postūkis, kiekvienas jo naujo gyvenimo etapas visuomet yra susijęs su Balio Sruogos vardu. Dar gimnazistas, kaip pamename, Panevėžyje atidavęs pirmąją duoklę teatrui, jis su juo nebesiskiria visą savo gyvenimą. Peterburge ar Maskvoje, kuomet ne Lietuvos teatras, o tik būsimieji Lietuvos teatralai žengia pirmuosius žingsnius, mes randame jų didįjį talkininką Balį Sruoga, ne tik kitais būdais talkininkaujanti, bet ir vaidinanti („Kova“, „Pilėnų kunigaikštis“). Su Tautos teatru, galima sakyti, mūsų valstybinio teatro lopšiu, Balio Sruogos vardas surištas. Vienas pačių originaliausių, gyviausių, triukšmingiausių ir populiariausių Lietuvos teatrų — „Vilkolakis“ be Balio Sruogos vardo nepažįstamas. Kai Lietuvos teatre pražįsta kūrybingumas, kai siekiama didžiū meninių laimėjimų — Balys Sruoga pirmasis talkininkas ir entuziastas. Tai 1930—1935 metų laikotarpis, kada mūsų teatrui vadovavo didelis menininkas Andrius Oleka — Zilinskas. Šie du meno gallūnai tuojau pat atrado

bendrą kalbą ir tuojau pat susirišo artimos bičiulystės ryšiais, vienas kitą papildydami, vienas antram labai daug duodami kūrybos darbe. Kai valstybinė drama sunyksta, prigyvena dekadansas, kai jos menininkai suvaldininkėja, kai ieškoma išsities ir naujo švystelėjimo — steigiamas Jaunasis Teatras. Mes ir čia tuojau pat sutinkame Balį Sruoga, organizatorių, ideologą, autorių, kurio „Milžino paunksme“ teatras nusipelnė neišdildomą vietą Lietuvos dramos teatro istorijoje.

Nesuprato mūsų oficialieji dramos žmonės savo teoretiko, meninio ideologo, didžiojo dramaturgo, nemokėjo įgyvendinti to, ko jis siekė, ką jis kūrė, ir Balio Sruogos nerimstanti asmenybė ieško kitais keliais išsities. Lietuvių negama vieno, kad ir didelio masto, teatro teoretiko, dramos meno ideologo, tad reikia paruošti naujų, kad ir ne tokių didelių, tai bent suprantančių savo mokytoja. Ir Balys Sruoga universitete įsteigia pamestinuką, kuriuo pradžioje net nesidomima, kurio kursas niekam neprivalomas, kurio patalpas kai kurie studentai entuziastai patys išsivalė ir įsirengė niekam menaudojamoje universiteto rūmų palėpėje. To pamestinuko vardas — teatro seminaras. Vardas, kuris šiandien žinomas beveik kiekvienam Lietuvos kultūros darbuotojui, seminaras, pro kurį praėjo visa eilė jaunėsniės kartos Lietuvos rašytojų, esančių namuose, tremtyje ir užsieniuose, seminaras, greta kurio prieš pirmąją Lietuvos okupaciją jau veikė akademinė teatro studija, davusį ne vieną talentingų ir kultūringą aktorį ar režisierių mūsų teatrams. (B. d.)

A. Rukša.

Tarptautinis universitetas

Sveicarų laikraštis „Die Tat“ š. m. lapkričio 1 d. numeryje rašo apie Pabaltijo universitetą:

Tuo metu, kai pokarinėje Vokietijoje kuriama ir neįgyvendinama daug projektų universitetams steigti — spalio 1 d. užsidarė viena aukštoji mokykla, kuri, kukliai, bet su dideliu atsidavimu įkurta, šiandien galėtų paminėti ketverių vaisingo darbo metų sukaktį.

1945 m. buv. Dorpat, Revalio, Rygos, Kauno ir Vilniaus universitetų ir aukštųjų technikos mokyklų docentai ir studentai Humberge įsteigė Pabaltijo universitetą, kuris vėliau buvo perkeltas į Pinnebergą.

Be jokių techninių priemonių, daugiau negu mažais finansiniais pagrindais, be to, nuolatinių sovietų intervencijų nuolat grasomas uždaryti, vis dėlto jis suteikė galimybę 2600 studentų, latvių ir lietuvių studentų baigti studijas, o dar 1200 studentų galėjo bent laikinai studijuoti.

Aštuoniuose fakultetuose dirbo iki 200 docentų, nors tik maža jų dalis buvo reguliariai už darbą atlyginama. Kadangi visos trys Pabaltijo tautos tarp savęs negali savo gimtosios kalbomis susikalbėti, reikėjo daugiau negu 60.000 paskaitų skaityti anglų, vokiečių ir rusų kalbomis. Tikras nepaprasto tarptautinio bendradarbiavimo pavyzdys!

Gyvenamųjų patalpų kiekvienam docentui teko po 7 m², studentui — po 4 m². Po 8 i

vieną kareivinių kambarį sugrūsti, atsiskyrę vienas kito antklodėmis, jie gyveno Pinnebergo kareivinėse. Wehrmachto spintos ir kiti kareivinių rakandai buvo daugiau negu primityvūs baldai, o dažnai visiškai liesas bendro katilo maistas dar labiau paryškinio studijų aplinkuma.

Tačiau darbas buvo tęsiamas, nežūrint visų sunkumų, nežūrint to, kad Pinnebergo studijų pripažinimas daugelyje pasaulio valstybių yra abejotinas. Išleista daug mokyklinių studijų, užmegsti ryšiai su daugiau negu 200 viso pasaulio universitetų, surinkta biblioteka per 12.000 tomų.

Dabar daugelis studentų išemigravę į užjūrus. Su jais ir dalis docentų. Tačiau didžioji mokoamojo personalo dalis po Pinnebergo universiteto užsidarymo praktiškai atsidūrė prieš nežinomybę. Daugumo užjūrio krašty imigracijos nuostatai užkerta kelią senesnio amžiaus akademikams. Tiesa, yra šiek tiek tokios vilties universitetą atgaivinti Amerikoje arba Kanadoje. Iš 40 JAV aukštųjų mokyklų direktorių susidedanti komisija remia tą mintį, bet iš kur gauti reikalingų pinigų?

Ar iš tikrųjų taip jau lemia šiame pasaulyje, kad tas, kuris nieko daugiau negali pasiūlyti, kaip tai, kas žmogų puošia, būtent dvasia, visur turi rasti uždaras duris? Tų žmonių, kurie visuomenės beveik nepastebėti parodė tokį gražų pavyzdį, interesui reikėtų tikėti, kad taip būti negali.

žinėję gyvo keleivio. Kareiviai, policininkai dar mažiau rūpinasi kelio taisyklėmis ir, skaitydami paskutines naujienas, mauna pačiu gatvės viduriu ir lyg tyčia pačioje sankryžoje kuriam laikui stabterį, suradę kažką labai aktualaus savo laikraštyje, sukeldami rūpesčių taksistams, turint patiems išsprestį, kurion pusėn mano pasukti praeivis. Vaikams ir šunims šaligatviai visai neekzistuoja, ir jie su lazdomis, mėtyklėmis ir svidiniais valdo gatvės vidurį, triukšmaudami, stumdydami, pripildydami kelią pietietiškos laisvės ir plačiausių polėkių, kuriems reikia didesnės erdvės, negu šis asfaltuotas rėžis, išpiovęs tarp uolų.

Taip pat elgiasi, tik su solidėniu orumu, ir padori miesišonies Signor Bonella (sakykim dėl pavyzdžio) šeima, štai, išsikėlusį pamūklinti šanarius į gatvės laisvę, išsiriklavusi pagal amžį ir dydį priaugančią septynių galvų kartą. Jie taip saugiai jaučiasi gatvės viduryje, kaip šlauretis negali jaustis savo uždaro kiemo takelyje arba sodelyje sėdėdamas ant pintinės kėdės, kankinamas minties, kad vėjo nuplėšta čerpė nenukristų jam ant plikės.

Pračina savim grožėdamasi moteris. Skuba (ši syki jau šaligatviu) neapolietis, matyti, valdininkas (su portfelium) ir jau buvo desėtką žingsnių pralenkęs į priekį moterį ir tik dabar, smarkiai pavėluotai, pastebėjęs ją, staiga metasi nuo šaligatvio, visu kūnu atgalios žiūrėdamas į stebuklą, tačiau nė kiek nesulėdinamas žingsnio.

Šiapus vielos užtvartos iš vilos išbėga šunelis ir, pralindęs pro kliūtis, kaip tikras neapolietis bandė pasileisti į gatvės laisvę. Tuo metu iš vilos priebučio žengė lyg Diana (tokios negali eiti) savininkė ir, prisitūnusi prie vartų, emė šaukti šunelį atgalios, nes aristokratui nepadoru maišytis liaudyje. Gatve

Charibde kažkur netoliese čia pasirinko vietą savo vyriausiai būstinei.

Į kairę, už pinigų ir linksmy terasų tik Vezuvijus, įsikandęs pyppę su pinijos pavaldalo dūmų kamuoliu, juokiasi iš Laimingosios Kampanijos smulkių rūpesčių ir bukolicinių darbų. Nuo tos atmintinos 79 Viešpaties metų, rugpjūčio 24 dienos, — kai Plinijus Jaunesnysis, atostogaudamas pas savo dėdę Plinijų Vyresnįjį, Romos laivyno vadą Misenumo uostamiestyje, užuodęs bėdą, prašė šį, kad jis skubiai išpėtų Pompejus ir Herculaneumo gyventojus, o pastarajam pakelė pavargus ir Stabiae sustojus ir po to užtroškęs sleros garais, — Vezuvijus prikrėtė šiems laimingiems kalnų žmonėms begalybę kiaulyščių. Jau beveik Kalėdų varpams skambant, gruodžio 16 dieną 1631 metais jo kiaulystės kaštavo 18.000 gyvybių. Paskutinį kartą šiam ciniukui pypporiui buvo paleidę vidurius 1929 metais. O dabar jis labai ramus ir vakar net gi visiškai nebuvo užsidegęs pyppės, — gal ir jis kenčia importo suvaržymų pasėkmes, stingant doleriui!

Vėl leidžiantis žemyn į stovyklos rajoną apačioje, pavakario saulės prikrėtus žiezūrbų jūroje akiratį užgrozdina Capri sala, viso pasaulio garsenybių buvęs Luna Parkas, kur su Maximu Gorkiu lošdavo šachmatais ir nelemtos atminties Leninas, dėl kurio priežasties šie tūkstančiai benamių stovyklos aikštėje pardavinėja skarmalus, aidint „cento lire, cento lire“ garsams. Šioje dievinų saloje ilgai gyveno vienas lietuvis dailininkas, po to į savo rūkų ir lietu padangę atvežęs saulę bent drobėse, o dabar, Hechingene, bėpėsšaudamas pilies vaizdus, patsai neteko laimės regėti saulę, apakdamas. Kaip savo optimizmo mokytojų neiškenčiau iš čia neparasęs atviraiškio, — tebūnie man at-

leista už sentimentalumą.

Stovyklos kieme, prie kanalizacijos duobės sėdi su kirkorios išvaizdos darbininkas, kuris užkalbintas, pasisako esąs austras, čionai gyvenęs nuo pirmo didžiojo karo ir atleistas iš italų valdžios nelaisvės, patekęs į neapolietės moters nelaisvę, vedęs ją ir po to niekuomet nebuvęs tėvynėje. Girdi, po šio karo buvo galima laukti daug blogiau, negu kaip dabar yra. Dorai dirbant, girdi, galima visai pakenčiamai gyventi, o apie blogybes tegu kalba komunistai — tai jų specialybė. Šviesiaplaukis austras, paklauskis Scilės ir Charibdės dainų, nesijaučia čionai belaisviu.

Kada žmogus turi palinkima džiugintis, greta jo turi būti italas, ir dar neapolietis, kada liūdi, irgi nekenkia italas, juo labiau neapolietis. Kavinėje už baro šmaikstus padavėjas ne tik padavinėja kavą, pyragėčius, pardavinėja pokeliais ir pavieniai amerikietines cigaretes, bet drauge ir dainuoja už tą patį pinigą. Jam užtraukus skaidrią Neapolio dainelę, staiga, lyg užsakytas, duryse išdygsta kitas italas su akordeonu, pagaudamas pirmojo motyvą ir iš visos kavinės, kur prisėdę niūriū šlauretį, vienu ypu išvaiko blogas mintis ir piktų sumanyimų perus. Rytojais neaiškumai, prasigėrimas, prasi-rūkymas, susikirtimas, ar tavo švabė žmona bus ištikima Australijoje, — visi šie rūpesčiai nėra rūpesčiai, kuomet esi Neapolioje. Kas du rūpesčiai to emigrantu, kuris prieš išvažiudamas pirkęs „dar tik pagamintą“ mikroskopą, teodolitą ir du foto aparatus ir, staiga turėdamas išvykti į Rastattą, liepęs savo pažįstamai švabaitei tuos instrumentus „supakuoti“ ir atskiria dėžę ir su ją laukti vienoje stotyje, pro kurią, pasirodė, mūsų traukinys nė nemanė pravažiuoti, — kas visa tai, palyginus su Neapolio vynu, dainomis ir jūros kibirkštimis mėnesienoje?

Lietuviai visame pasaulyje

Belgijoje:

Pastangos susikonsoliduoti

Yra ir Belgijoje žmonių, kurie stengiasi, kad Belgija priimtų dalį nedarbingų DP, liekančių Vokietijoje. Tuo tikslu spalio 30 d. Lieže įvyko amerikiečių Squadrillio ir belgo vienuolio Pire paskaitos ir ukrainiečių, lietuvių bei lenkų DP meninis pasirodymas.

Geriausios pasirodė ukrainiečiai, kurių mišrus tautiniai rūbais apsiūtas choras padainavo keliolika savo liaudies dainelių, pagrojo ir padainavo dueto ir solo.

Tautiniais rūbais lietuviškos pašokos valsa ir kalvelė; plastiką atliko: Kur linksta prie upės krūmeliai ir „Sakyk, gražute ramunėle“. Akordeonu lietuvių melodijų rinkinį pagrojo Jonas Dulskis.

Lenkų skautai pašoko krovokviakę. Galia, kad publikos buvo labai nedaug. Kvietieji, belgai daugiausiai neatsilankė. Buvo vos apie 200 žmonių, iš kurių daugumas DP.

*

Lapkričio 1 d. įvyko lietuvių suvažiavimas Charleroi. Dar kartą patvirtintas rugsėjo 25 d. suvažiavimo Briusely nutarimas, kad išrinktieji į CV nebeturi teisės atsakyti. Tačiau, kadangi buv. CV savo kadencija užėmė 9 mėn., tai ši CV bus tik pereinamoji, ir kalendorinių metų pabaigoje bus vėl kviečiamas suvažiavimas ir renkama nauja CV.

Suvažiavime Monso apylinkės lietuvių kapelionas Tėvas Aranauskas padarė platų pranešimą apie dramatinius įvykius DP stovykloje, kai 52 vyrai buvo protesto ženkliai pasiryžę mirti badu, bet nebegrįžti į požemines anglių kasyklas. Jie reikalavo, kad, jiems sąžiningai atlikus 2-ju metų sutartį, ir belgai su IRO pildytų savo pažadus ir, jei čia nėra kito darbo jie būtų grąžinti į Vokietiją arba suteiktos galimybės emigruoti. Net ir pasirašyti blanką, jog atsižada IRO globos su visom DP teisėm, kad tik grąžintų Vokietijon, nors ir į vokiečių ūkį, belgai su IRO pareigūnais ne visiems duoda, dėl ko ir kilo bado streikas.

*

Po suvažiavimo įvykusiame siaurame pasitarime, kuriame dalyvavo 3 iš 5 naujos CV nariai, po 1 buv. ir dabart. CV rev. kom. narių tarptai:

1. Metinį visuotinį Belgijos lietuvių suvažiavimą sukviesti 1950 m. sausio mėn. 8 d. Lieže-Tilleur ir jame išrinkti naują CV ir kt. organus.

2. Belgijos lietuvių paraginti nenutraukti savo organizacinę veikimą. Kiekvieno

nario knygutę turi būti atžymėta, kad, sumokėjęs bent 60 fr., CV priklausanti iš nario mokesčio % šiais metais nebesiusti, o stengtis, kad skyrų kasose būtų šiek tiek pinigų.

3. Nieko nelaukiant, šaukti metinius susirinkimus, kuriuose išrinkti atstovai į visuotinį suvažiavimą - nuo 10 po 1, o kur nėra 10 arba per 10 - taip pat po 1. Taip pat rinkti 1950 metams valdybas, o kur tik keli lietuviai - įgaliojinius. Pavieniui gyvenantieji taip pat raginami savo adresus pranešti CV p.

4. Nevėlu n. v. Zaleckis Jonas (17, rue de Tombelle, Chatelet) išpareigojo pakviestas lankyti lietuvių kolonijas.

5. CV dėv visą pastangą, kad kuo didesniu lietuvių DP angliakasių kiekis gautų leidimus išemigruoti į užjūrius, ypač į Kanadą, kol į JAV mums durys tebėra uždarytos.

6. CV pareigomis pasiskirstė: Stepas Paulauskas - pirmininkas, kun. Dr. Gaida - spaudos ir švietimo reikalams, Tėvas Aranauskas - sekretorius, Valius Banavičius - kasininkas ir Jonas Zaleckis - vicepirmininkas. Naujosios CV adresai: Rev. Pėre J. Aranauskas, College Saint-Stanislas, 15, rue Ferrer, Mons, H.

7. Centrinį Lietuvos kariuomenės šventės minėjimą pavesti suruošti Liežo apylinkės valdybai. S. P.

Link Australijos:

Sugedusiais motorais

Kelių dienų skirtumu iš Neapolio Australijos link išplaukė 3 laivai: „Nelly“ (1650 žm.), „Dundalk Bay“ (1204) ir „Langfitt“ (840) kuriais lietuvių atvyko beveik 300. Man teko plaukti „Nelly“ laivu, kuris yra 12.000 BRT talpos (150 m ilgio, 23 m pločio). Moterys su mažais vaikais turėjo savo kabinas, vyrai - savo, tačiau nuo 9 val. ryto iki 9 val. vakaro galėdavo vieni kitus lankyti. Kai kuriose kabinose buvo iki 200 žmonių dviaukštėse lovose.

Žadėta, kad būsime nuvežti per 26 dienas, bet, išplaukus iš Neapolio, pasirodė, kad vietoj keturių motorų veikia tik du. Laivas norvegų kapitono ir karininkų vadovaujamas, o žemesnįjį personalą sudarė prancūzai, italai, ispanai, lenkai ir kt. Trūko motorų specialistų, ir plaukusieji dybukai specialistai-dyzelininkai ir kitoki

JAV:

3.000 salinų

Brooklyno VIENYBE pasiuntė savo bendradarbi aptarti su Chicagos lietuvių biznieriui buv. tremtinių išsikūrimo sąlygas. Vienas tokių, Justinas Mackevičius, pareiškė:

„Kaip ančiukas įmestas į vandenį žino, kas daryti, taip ir mūsų ateiviai patys supranta ko griežtis. Jie daugumoje išlavinti, kai kurie ir anglų kalbos pramokę. O kas neišmoko, tai didelę klaidą padarė ir, tenka manyti, kad šią klaidą skubiausiai atitaisys...“

Bendras patarimas būtų toks: dirbti ir taupyti. Pradžioje imtis bet kokio darbo, bet vėliau siekti savo būklės pagerinimo. O be sutaupų čia jokio rimtesnio būklės pagerėjimo netenka laukti.

Cia progų yra labai daug. Mes lietuvių prekyboje turime pasisekimą. Paimsim pavydžiui, kad ir mūsų Chicagą. Čia lenkų yra dešimt kartų daugiau, negu lietuvių, o tuo tarpu biznyje lietuvių yra daugiau, negu lenkų.

Tik galia, kad daugumas, bent Chicagoje, lietuvių pasirinko karžiamų biznį. Pažymėtinas reiškinys, jog Chicagoje iš 9000 salinų, net 3000 yra lietuvių rankose. Sunkus tai darbas ir anksčiau laiko žmones nuvaro į kapus. Geriau jau būtų imtis restoranų ir viešbučių biznio. Bet patartina nieko nepradėti be pinigų, o taip pat reikia gerai iširti apylinkę, žinoti kokius galimumus turėsi toje vietoje įsteigęs biznį“.

technikai buvo šaukiami motorams taisyti. Darbo metu jiems buvo duodama pakankamai citrinų ir kitokių vaisių, bet atliktas didelis darbas taip ir liko bendrovės naudai.

Laivas buvo apie 7-8 kartus sustojęs. Kartą visi motorai buvo sugedę ir kol pataisė, praėjo 7 valandos. Visus motorus pataisė tik Indijos vandenynė, ir iš viso iki Melbourne numakė 32 dienas. Mūsų laivas buvo naujokas iš Sidnėja, bet kelionės metu kapitonas gavo įsakymą transportą išlaipinti Melbourne.

Mūsų laive maistas buvo geras, bet nepritaikintas. Daug mėsos, mažai vaisių. Žmonės svajojo apie silkės gabalėlį ir rūgčių kopūstų šaukštą. „Langfitt“ maistas buvo geras ir pritaikintas, bet ten dybukai buvo masiškai išnaudojami laivo darbams - jie turėjo dažyti laivą ir atlikti kitus darbus. „Dundalk Bay“ (su itališka virtuve) žmonės badavo. Iš viso kelionės patogumai priklausė grynai nuo laivo, taigi nuo laimės. Gėla vandenį teko taupyti: dažniausiai duodama tik 1 val. dienos metu nusiprausti, o gerti - iš specialių automatų.

Melbourne prie laivo atėjo daug anksčiau čia atvykusių dybukų ir jie, lyg melenatai, mėtė ir laivą atvykusiems šokola-dą, saldumynus. Uoste prie laivo privažiavo keleiviniai traukiniai ir bus paėmė. Važiavome per Melbourne ir jo priemiestius. Miestas gražus, vidurys visai modernus su pastatais iki 15 aukštų. Priemiesčiai vienaukščiai. Išvaizduokite ryškios spalvomis dažytą kioską laikraščiams ar saldumynams pardavinėti - tai ir bus visai panašus į australišką namą.

Bonegillo pereinamosios stovyklos geležiniai barakai, bet ne bačkos, o normalūs nameliai. Apygyvendimo vyrus ir moteris atskirai, bet žmonės greit susiorientavo ir įvyko lovų „mainai“. Kai kurie vyrai nuėjo pas žmonas, žmonos - pas vyrus. Oficialiai gyvenama „separate“, o faktiškai drauge. Stovykloje nėra policininkų, ir niekas tuo nesijudomauja.

Cia maitina gerai. Gauname 3 kartus į dieną mėsos, daugiausia avienos. Šiu širdėla tenka matyti kaip mėsa kilogramais verčiama į statines. Mes tuo tarpu bejėgiai padėti artimesiems Vokietijoje, nes pinigų dar neturime. Bet kai grįšime iš apmokamo darbo jau po pirmos savaitės - eisime į kratuves ir prašysime. Iežuvių sunkiai vartydami ar tiesiog pirštu į skardines rodydami, konservuoto maisto artimesiems į Europa. J. Bi-čius.

Vokietijoje:

Britų zonos lietuvių statistika

Šių metų rugpiūčio 1 d. britų zonoje gyveno 10.909 lietuvių. Jų tarpe 8.080 gyveno stovyklose, 1753 - privačiai ir 1.076 - pereinamosiose stovyklose pakelyje ir užjūrio kraštuose.

Viso tuo laiku britų zonoje buvo 144.058 DP. (105.265 stovyklose ir 38.793 ne stovyklose). Didžiausią tautinę grupę sudarė lenkai - 64.928, latvių buvo 22.860 ir estų 5.067.

Emigracija ir repatriacija

Per 1949 m. pirmuosius 7 mėnesius iš britų zonos emigravo: 3.712 lietuvių: 37 į Angliją, 1 į Argentiną, 1.327 į Australiją, 2 į Belgiją, 88 į Braziliją, 722 į Kanadą, 13 į Kolumbiją, 11 į Maroką, 116 į Naująją Zelandiją, 26 į Prancūziją, 1.365 į JAV.

Viso per tą patį laikotarpį iš britų zonos emigravo 34.114 tremtiniai, jų tarpe 4.495 lietuvių, 1.886 estai ir 14.928 lenkai.

Iki 1949 m. rugpiūčio 1-os d. iš britų zonos į JAV išvyko 4560 tremtinių, jų tarpe 1.355 lietuvių, 1.644 lenkai, 497 latviai, 491 ukrainietis, 281 estas.

Danijoje:

Pusė lietuvių į Australiją

Spalio 20 d. Australijon išvyko pirmasis didelis (per 500 asmenų) DP transportas iš Danijos. Tai daugiausia pabaltiečių ir lenkų šeimos, kurioms į kitus imigracinius kraštus palyginti daug sunkiau patekti. Lietuvių išvyko apie 150 - daugumas iš Thistedo stovyklos Jutlandijoje. Vykstama į Neapolį, iš kur plaukiama laivu. Dalis vyko tik „iš bėdos“, kadangi negalėjo kur kitur (kaip Kanadon arba JAV) patekti, dalis buvo stačiai verčiami vien dėl to, kad buvo savo laiku užsiregistravę, nors dabar norėtų laukti kitų galimybių. Kartu su emigracine ruoša ir bolševikinė repatriacinė komisija pagyvino savo veiklą - lankė stovyklas, demonstravo filmus, kabinėjo plakatus, dalino „Tiesa“. Bet rezultatai buvo tokie, kad filmų, be pačių „tavoriščių“ ir kartais IRO pareigūnų, niekas nežūrėjo, o visokie bolševikiniai spausdinti popiergaliai rado tiesų kelią į krosnį... Kartą Thistedo stovykloje vienas sąmojingas DP vietoj bolševikinių iš-kabino savo gamybos plakatą, vaizduojantį „tėvelį“ su piautuvu užsimojusį ant mažytės Danijos ir dar mažesnių DP, kurie skuba laiveliais Australijon. Iki plakatas „draugu“ buvo pašalintas, spėjo juo susidomėti ne tik daugumas stovyklos gyventojų, bet ir tuo metu stovykloje viešniešios Australijos imigracinės komisijos nariai, kuriems plakatas sukėlė garsaus juoko ir davė progos pažinti bolševikų pasiuntinį ir DP „bendradarbiavimą“... Visų tų įvykių pasėkoje vėliau „Tasso“ Kopenhagos korespondentas paskelbė, jog Danijos valdžia skatinanti priešsovietinę propagandą tremtinių tarpe ir prievearta veža Sovietų piliečius Australijon. Danijos užsienio reikalų ministerija tą žinią paneigė ir tai paskelbė visuose didžiuosiuose dienraščiuose. Tą patį padarė ir Australijos pasiuntinys Kopenhagoje.

Išvykęs transportas sudarė arti trečdali visų Danijos DP, o lietuvių apie pusę visų esančių. Į metų pabaigą numatomas dar vienas transportas Australijon. Tai daugiausia tie, kurių bylos dėl vienos ar kitos priežasties buvo atidėtos, arba anksčiau išvykusių šeimų nariai. Šiaip, be Australijos, pavieniai vyksta Kanadon, kai kurie Pietų Amerikon. Kaip žinoma, Danijos DP neįeina į JAV DP įstatymo numatytųjų tarpą, taigi ir Dėdės Samo žemė iš

čia mums dar nepasiekiami. Emigracijoms nebetinkamus asmenis, kaip girdėti, Danijos valdžia apsiimanti pasilaikyti. Tai seneliai ir ligoniai bei invalida, kuriems Danija turėtų tapti nauja tėvyne, laikina, kaip visi kad trokštame.

Visuomeninis bei kultūrinis gyvenimas, čia niekada nebuvo labai gyvas, o dabar visiškai sunyko. Retenybe, jei kas gauna naują lietuvišką leidinį arba prenumeruoja laikraštį.

*

Salia Thistedo stovyklos, pačioje Jutlandijos šiaurėje, yra dar IRO sanatorija, kurioje šiuo metu gydosi 38 ligoniai. Danijos, o ypač šiaurės Jutlandijos klimatas yra labai nepalankus plaučių ligoniams. Didelė drėgmė ir žvabūnų jūrų vėjai blogai veikia ir ligonių savijautą, taip kad čia gydymas ilgai užtrunka. Lietuvių tuo tarpu čia gydosi 5 ir visi nesunkūs ligoniai. Sanatorijoje jaučiamas specialistų priežiūros trūkumas ir pernelyg didelis taupumas, taip kad neretai ligoniai negauna ilgesnį laiką vaistų dėl to, kad jie daug kainuoja.

A.V.

Kanadoje:

LAS suvažiavimas Toronte

Spalio 15 d. Toronte buvo sušauktas Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio (vykintininkų) - Kanados vietininkijos suvažiavimas. Darbai pradėti kun. Ažubalio atlaikytomis pamaldomis, kurių metu giedojo Vincė Januškaitė ir Vladas Ivanauškas. Suvažiavimas buvo sušauktas vietininko Stepono Jakubicko. Jis perrinktas ir į vietininkijos valdybą, į kurią dar įeina dipl. inž. K. Reibėnas, K. Alperavičius, M. Regyna, K. Pakalniškis ir J. Bieliūnas. Suvažiavimas įsteigė Antibolševikinės Spaudos Fondą, pasveikino VLKKA, Lietuvos įgaliojusių ministrus, Mažosios Lietuvos Tarybą, ALT, partizanus. Pasiuntė atitinkamas rezoliucijas popiežui, Kanados ministrui pirmininkui, Trumanui, Atlee ir JT generaliniam sekretoriui.

Sekandį dieną LAS suruošė viešą V. Januškaitės ir Vl. Ivanauško koncertą, kuris susilaukė didelio pasisekimo. (V. V.)

Australijoje:

„...dešimtmėčiams atvykome“

„Užuovėja“ savo vedamajame „Ateities perspektyvos“ tvirtina, kad „iš politinės pasaulio įvykių eigos aišku, kad mes čia ne metams ar kitiems, o greičiausiai dešimtmėčiams atvykome“. Gyvendami ir dirbdami įvairiose sąlygose, su nekantrumu sekame politinių įvykių raidą. Ir vienas kitas politikų pareiškimas, kad karo reikės dar ilgai laukti, mūsų tarpe priimamas su labai dideliu abejingumu, nes kiekvienas esame labai ir labai pasilgęs savosios tėvynės. Ir ta viltis, kad grįšime savon žemėn, skatina ir ugdo mūsų gimtą lietuviškumą, padeda pakelti neįprastą kasdieniškumą ir svetimumą. O „Užuovėja“ redakcija mus Australijoje jau nuskyrė dešimtmėčiams. Ką apie mus pagaltvotų kenčią ir mirštantį Lietuvoje partizanai? Jei mes čia Australijoje ruostumėmės numirti?

450 lietuvių baigė darbo sutartį.

S. m. rugsėjo 30 d. 450 lietuvių, kurie atvyko Australijon 1947 m. lapkričio 30 d. baigė darbo sutartį. Jiems darbo sutartis buvo sumažinta dviems mėnesiais. Taip pat visi gavo atleidimo popierius.

Nelengva gaušioms šeimoms

Neperseniai iš Bonegillo pereinamosios stovyklos darbas šeimos galvas - vyrus paskyrė Viktorijon - Heyfield, kur prie geriausių norų neįmanoma gauti šeimai kambarį, jau nekaltant apie butą. Vyrams pradėjus darbą, jų šeimos iš Bonegillo pereinamosios stovyklos buvo paskirtos į N. S. W. šeimūstovyklą. Tai yra apie 800 mylių nuotolis. Gausių šeimų galvoms ma-

žiausiai reikia dirbti porą mėnesių, kad galėtų aplankyti žmoną ir keletą mažųjų savo vaikų, nes iš vyro uždarbio šeimos išlaikymui atskaitoma.

Lietuvių kultūros fondas

Australijoje jau turi nuosavą biblioteką, viso per 100 knygų. Kol kas biblioteka ne-naudojama, nes lietuviškų knygų pakankamai galima gauti pirkti.

L. K. F. valdyba palaiko ryšius su L.T.B. švietimo valdyba ir rūpinasi gauti vadovėlių vaikams. (A. L.)

Dail. Vaclovas Ratas - Rataiskis Perth'e

Dail. Ratas - Rataiskis apsigyveno vakarų Australijoje, Perth'e Dailininkui pavyko gauti gerą butą ir pakenčiamą darbą. (A. L.)

Kyla kainos

Metų bėgyje įvairių dalykų pakilo kainos. Ir šiuo metu, galima sakyti, savaitėmis viena kita smulkmena pabrangsta. O uždarbiai pakelti keleta šilingų.

Pavasaris Viktorijoje

Jau išgyvenome pirmojo pavasario Australijoje du mėnesius. Apstu lietuvių ir vėjų. Kartais net ir dienomis šalta. Vakarai ir naktys vėsios. J. Rimas

Vykstančių Australijon mirtingumo klausimu

Australijon vykstančių naujų imigrantų mirtingumo klausimas buvo pasiekęs net pasaulinės spaudos puslapius, taip kad ir IRO generalinis direktorius Donaldas Kingsley turėjo tuo reikalu suteikti savo paaiškinimą. Jo paaiškinimai tilpo, New York Herald Tribune skiltyje, kur tuo klausimu plačiau ir buvo savo laiku rašyta.

Donaldas Kingsley kategoriškai paneigia gandus, kad ypatingai vaikų mirtingumas, vykstančių Australijon DP, būtų kilęs iš nepakankamo aprūpinimo ar paviršutiniškos mediciniškos pagalbos jau Italijoje esančiose pereinamosiose stovyklose ar laivuose. „Iki šiol IRO yra pervedusi Australijon virš 65.000 emigrantų“, sakoma tame pareiškime, kuriame taip pat išskaičiuojamos visos priemonės, kurių imasi IRO, kad galimybę ribose apsaugoti ypatingai nuo vaikų apsigimo.

Toliau IRO gen. direktorius paaiškina apie nepaprastą tos kelionės klimatinę sąlygą ir sunkumus, nurodant, kad kelionėje į Australiją iki šiol yra mirę 20 asmenų. 6 savaičių bėgyje taip pat 20 asmenų mirė išlipus į krantą, je nezinomas skaičius patalpintas ligoninėje. Iš Kingsley paaiškinimo ryškėja, jog svarbiausia vaikų mirtingumo priežastis yra tropinėse sąlygose igitos infekcijos.

„IRO giliai apgalvestauja kiekvieną tu mirties atvejų“, sakoma jo paaiškinime, „tačiau atsivėlgiant ir emigrantų bendra skaičių - 65.000 - mirtingumo nuostimis reikėtų būti laikomas dideliu.“

PAVERGTOJE TĖVYNĖJE

Atiminėja ir vištas

Beveik kiekviename numeryje „Tiesa“ džiaugiasi, kad jau esą visa eilė kolchozų, kurie turi po 100 - 300 naminių paukščių. Žinoma, yra kuo tokiems kolchozams didžiulius, nes tiek paukščių Lietuvoje turėjo dažnas ūkininkas. Tačiau, pasirodė, kad ir tokį viščių kiekį sunku kolchozams suorganizuoti. Laikraštis liepia išpareigoti visus pavienius kolchozinius išpareigoti kolchozui bent po 2 vištas, tokiu tai būdu ir susidarysianti paukščių farma, kurios reikalaujanti partija.

Nėra tvartų

Vienoje „Tiesos“ korespondencijoje iš Klaipėdos nusiškundžiama, kad „kolūkių valdybos ir tarybinės bei partinės organizacijos išleido iš akių eilę svarbių klausimų. Tik dabar, besitariant žiemai, pastebėta, jog eilėje kolūkių stokojama patalpų gyvuliams. Vien tik keliuose Gargždų ir Dovilų valsčių kolūkiuose teberemontuojamos karvidės ir kiaulidės. Kitur gi ir tai iki šiol nebuvo vykdoma.“

Bolševikų paminklai

Kaip skelbia „Tiesa“, įvairiuose Lietuvos miesteliuose šiuo metu statomi nauji paminklai, kurie vaizduoja Staliną ar tarybinius karius su vėliavomis ar be jų. Statulos siekia 4-5 metrus. Gamina skulptoriai B. Bučas, B. Pundzius, J. Virakas.

Vilniaus kompartijos vadai

Vilniaus komjaunimo organizacijai, kaip praneša „T“ 247 Nr., vadovauja draugai: Kačemasovas, D. Supikovas, A. Čistiakovas ir kt.

Kaltė buržuaziniai kalendoriai

Bolševikiški raševos nebesigaudo datose. Štai X. 9 laikraštis „Literatūra ir Menas“ paskelbė straipsnį ryšium su kompozitoriaus Miko Petrausko 70 metų gimimo sukaktuvėmis, kurios Lietuvoje ir buvo paminėtos. Tik po to paaiškėjo, kad nuo Miko Petrausko gimimo suėjo ne 70, bet 76 metai... Taigi, suklysta tik 6 metais. Komunistų partija pradėjo kelti triukšmą ir ieškoti kaltininkų. Tos visos istorijos priežastis - netikslūs gimimo data, buvusi paskelbta 1949 metų staliname kalendoriuje, kurį išleido Valstybinė Leidykla. Na ir vėl tenka šiai nelaimingai įstaigai, kurią „Tiesa“ šitaip puol:

„Valstybinės leidyklos atsakymas buvo trumpas: data ėmėme iš senų kalendorių, bet po to nepatikrinome... Štai ir viskas paaiškėjo: leidyklos darbuotojai nusipirkę geras žirkles, prirankioję senų buržuazinių kalendorių... ir pradėjo lengvai, nesudėtingai karpyti supainiotas datas,

be kurių neapsidavo buržuaziniai kalendoriai. O kad šios leidyklos darbuotojai taip švaistosi su žirklemis buržuaziniuose kalendoriuose, liudija ir tai, kad, pav., veltui iškotumėm š. m. spalio 7 d. minėto kalendoriaus lapelyje lietuvių revoliucinio poeto 25 mirties metinių sukakties“ (T., 49. X. 19).

Naujos dramos

Vilniaus rusų dramos teatras pastatė naują dramą - „vilniečių (! Red.) žurnalistas“ T. Kašnickio ir P. Gelbako pjesę „Tarp prasideda gyvenimas“. Kūrinys vaizduoja jauną Lietuvos kolūkį. Pjesę statė režisieriai Ščerbakovas ir B. Velikanovas, dailininkas - J. Feoktistovas“ (T. 245 Nr.).

A. Gričius - Pivoša parašė pjesę „Skeveldros“, kuri buvo pastatyta Kauno dramos teatre. Panevėžio teatre pirmą kartą suvaidinta J. Paukštelio „Audra ateina“, ir A. Zukausko - Vienuolio „Prieblandoje“, Vilniaus teatre rusiama pastatyti J. Marcinkevičiaus „Sugrįžimas“. Kauno ir Vilniaus jaunimo teatrai pastatė jauno dramaturgo Romualdo Klasičiaus „Debesys nuslinko“. (T. B. Nr. 7).

Susidomėjo madomis

Ilgą laiką madas bolševikai laikė „buržuaziniu išmislu“ ir jomis visiškai nesidomėjo. Šiuo metu jų spauda rodo ypatingą susidomėjimą šiuo menu. Vilniuje vykstančios netgi paskutinių madų parodos. „Rūbai turi būti dailūs, skoningi“ - toks esąs tarybinių siuvyklų uždavinys. Netrukus Vilniuje bus įsteigti net madų namai.

Surastos pagrobtais senienos

1851-52 m. grafiui Tiškevičiui su dideliu vargu pavyko gauti rusų valdžios leidimą įsteigti Vilniuje Lietuvos kraštotyros muziejų, į kurį surinko 10.000 tomų knygų šimtus senovinių diplomatinių aktų, 1400 archeologijos eksponatų, daugybę meno kūrinių, ir pan. Po 1863 m. sušilimo didelė dalis šio muziejaus eksponatų buvo išgabenta kažkur į Rusiją. Jų likimas ilgą laiką nebuvo žinomas. Paaikėjo, kad šie vertingieji mūsų galingos praecijos liudininkai buvo nuvežti į Maskvos ir Petrapilio muziejus. Kaip skelbia „T. B.“ 7 Nr., šie eksponatai šiuo metu randasi Maskvos istoriniame muziejuje ir Leningrado „Ermitaže“. Eksponatų tarpe dar esą: Gedimino valdžios ženklas - lazda, Vytauto pulkio vėliavos, didžiųjų Lietuvos kunigaikščių diplomatiniai akta, deivinių stovykla ir kt. Šiuo metu šiuos eksponatus tiria krosieriai Raudoničius ir Maciulevičius. Lietuvos bolševikai darą žygius, kad šios savo laiku negarbingu būdu Maskvos išvogtos Lietuvos brangenybės būtų sugrąžintos Lietuvos muziejams. V. Indrąjis.

Is 2. D. karo slaptuju archyvu: Rommelio zygis Afrikoje

Pulkininkas Savarinis sedi prie istiesto siaurines Afrikos zemelapio. Jis yra italu gen. Stabo Ziniu karininkas; jo uzdaviny — pateikti vadovybei reikalingas informacijos apie situacija priešo fronte. Tačiau jis pats atvirai pasisako, kad ši uzdavini jam sekasi tik iš dalies atlikti.

Prancūzijos žygis senai užmirštas. Italija turi tik juokingai mažą frontą Lybijoje. Prieš kiek laiko Grazianis buvo pradėjęs puolimą, tačiau generolo Wavello per tris mėnesius buvo per visą Cyrenaiką atstumtas iki Tripolititanijos pasienio. Tada įsikūo vokiečių wehrmachto vadovybė. Buvo suorganizuotas ir į Lybiją atsistūstas „vokiečių Afrikos korpas“. Generolas Rommelis perėmė visą Afrikos esančių vokiečių ir italu kariuomenių vadovybę. Jam pasisekė per 18 dienų anglus išstumti iš visos Cyrenaikos ir pasiekti Sollumą. Tai buvo 1941 m. balandis.

Iš tikrųjų Rommeliui buvo pavesta pasiekti Suceo kanalą. Vienu metu su jo operacijomis prasidėjo ir Balkanų karas, kurio tikslas buvo ne Graikiją ir Kretą okupuoti, bet paruošti prietilį į Artimuosius Rytus. Plataus masto „žnyplinis“ manevras turėjo per kelias savaites į vokiečių rankas atnešti visą rytinę Viduržemio jūros dalį ir Irako naftos šaltinius.

Tačiau jau tą patį akimirksnį, kada vokiečių divizionų pradėjo artėti prie Graikijos sienos, Rommelis įstrigo Afrikos dykumoje.

1941 m. liepos mėnuo. Prasidėjo didysis mūšis Rytuose. Nuo Artimųjų Rytų plano laikinai atsisakyta. Situacija, nepaisant pergalių Rusijoje, nėra per daug palanki vokiečiams.

— Kodėl, — klausia Savarinis savęs, — kodėl Rommelis balandžio mėnesį sustojo? Kas jį sulaukė? Ar anglai Egipte toki stiprūs? Kas dedasi prieš juos? —

Savarinis žino, kad italų ir vokiečių žvalgybos prieš kurį laiką pastebėjo stiprų radijo ryšį tarp Kairo ir Washingtono. Greičiausiai tai JAV karo attachė pranešimai karo ministerijai. Specialistų štabas bando slaptaraštį iššifruoti. Tačiau naudojamas kodas yra nepaprastai komplikotas.

— O vis dėlto reikia rasti raktą šiai slapčiajai išaiškinti, — sako Savarinis. — Amerikiečiai dar nekariauja prieš ašį, tačiau apie karo eigą turėtų būti gerai informuoti. Jei pasisektų šiuos pranešimus iššifruoti — mes laimėję.

Staiga pulk. Savarinis atsimena savo draugą Bergamį. Jis yra juodmarškinių milicijos pulkininkas leitenantas. Jo dukterė Bianca turi ryšių su vienu JAV diplomatinės atstovybės Romoje tarnautoju.

Dar tą patį vakarą pulkininkas susiranda savo draugą Bergamį. Po trumpo pasitarimo visas reikalas išaiškinamas Biancai. Ji jau kartą aplankė savo draugą jo tarnybiniame kambaryje; žino, kad ten stovi nedegamoji spinta; reikia spėti, kad joje laikomas šifro kodas; Romoje naudojama slaptaraštį turėtų naudoti ir Kairas ryšiu su Washingtonu.

Savarinis išoka į automobilį ir po pusės valandos grįžta. Iš kišenės jis ištraukia mažytę foto kamerą. Vienoje filmo juostelėje galima padaryti 200 mikronuotraukų.

Bianca planu sužavėta. Išverčia visą savo garderobą; pagaliau rasta tinkama suknelė. Kamera pritvirtinama vidaus pusėje ties dekolte. Sidabrinis medaljonas vykusiai uždengia mažą kameros linzę.

Dabar Bianca kasdieninė viešnia pas savo draugą; darbo metu ji jo netrukdo, net visai tuo darbu nesidomi. Ji jau net pradeda abejoti, ar jai pasiseks, bet netikėtai ateina jos didžioji valanda.

Johny sėdi prie savo stalo ir dirba; staiga jis išsukiamas skubiam telefoniniam pasikalbėjimui. Jis meta popierius į nedegamąją

spintą, užrakina, griebia vieną bylą, raktus numesdamas ant stalo.

— Užgaisiu gerą pusvalandį. Atsiprašau. — O aš tuo tarpu kiek numigsiu. Užrakink duris.

Vos tik Johny dinga už durų — Bianca jau prie nedegamosios spintos. Atsargiai išima knygą. Joje 164 puslapiai. Ji padeda ją ant stalo prie lango ir pradeda darbą. Jos širdis plaka, kaip pamišusi, tačiau darba ji atlieka rūpestingai ir preciziškai. Knygos gale dar priedas: ji nufotografuoja ir tą. Lygiai 32 minutes truko visas darbas, paskui ji padėjo kodą į savo vietą ir užrakino spintą. Kai Johny netrukus po to įėjo į kambarį, ji buvo apsimetusi mieganti. Johny švelniai ją pažadino.

Pulkininkas Savarinis žino, kad vokiečių kariuomenės štabo dešifravimo skyrius turi geriausių tos rūšies specialistus; vieną mikronuotraukų kopiją pasiuntė į Berlyną. Nuotraukos vietomis buvo miglotos ir neįskaitomos; kelių puslapių trūko — matyt, iš skubumo Bianca buvo pervertusi; tačiau jiems rekonstruoti nereikia ypatingo vargo. Ypač svarbu, kad ir peršifravimo tabelės

yra drauge; jų pagalba paprastosios kodo grupės dar kartą peršifruojamos — taip, kad kiekvieną atskiros kodo grupės raidę pagal rafinuotą sistemą dar reikia pakeisti kita raide.

Tuoju iššifruojami pirmieji pranešimai. Prieš jų turinį nublinksta ir drąsiesieji spėjiojimai. Pasirodo, kad užčiuptos pačių svarbiausių pranešimų kasyklos. Iš jų patiriama smulkesnis apie britų kariuomenės papildymus Vakarų Egipto dykumoje, apie aprūpinimą moderniaisiais ginklais, apie naujuosius šarvuotus, apie pasirošimus ofenzyvai prieš ašies pozicijas. Rommelio žemėlapiai papildomi naujais svarbiais ženklais. Dabar jis gali tiksliai apskaičiuoti visas reikalingas kontrapriemones; situacija prieš fronte jam kasdieną vis aiškesnė.

Tuo metu anglų generolas Cunninghams baigia pasiruošimus. Jis neplanuoja tokios ofenzyvos, kuri ašies kariuomenę vien tik nuvytų keliais šimtais kilometrų atgal. Jo aštuntoji armija turi Rommelį su visomis vokiečių ir italu divizionomis apsupti ir sunaikinti. Saurės Afrika turi būti vienu smūgiu išvalyta. Rommelis tai žino. Jis

žino apie kiekvieną naują transportą, atvykstantį į Aleksandriją, žino Cunninghams planus. Jis žino, kokiomis įėjomis bus puolamas. Jam aišku, kad jis ilgai laikytis nepajėgs. Tačiau aštuntąją armiją jis nori atitinkamai sutikti.

Rommelio nė kiek nenustebina, kai lapkričio 18 d. ankstų rytą staiga pajuda visas frontas tarp Sollumo ir Giarabubo oazės. Jis buvo taip tinkamai pasiruošęs, kad iš karto jam pavyko britų puolimą sulaukyti. Cunnghams nustebo. Jis tikėjosi, kad frontą jam pavyks pralaužti pirmuoju smūgiu. Kovon metami nauji daliniai, tačiau frontas nejudą.

Londono viešpatavo įsitikinimas, kad Cunninghams ofenzyva tuoj pat ašies daliniams atnešianti katastrofą. Churchillis Žemumuose Rūmuose buvo paskelbęs, kad pavojus Egiptui, Sueco kanalui ir Artimiesiems Rytams esąs pašalintas, kad ašies kariuomenė netrukus būsianti sunaikinta.

Churchillui teko nusivilti. Mūšis kaskart vis aštrėja. Pagaliau britų motorizuotiems daliniams vis dėlto vargais negalais pasiseka sudaryti žiedą aplink Rommelio divizijas; tačiau jau dabar aišku, kad iš karto numatytų laimėjimų laukti netenka. Rommelis gi pradeda šposauti: jis siuntinėja į anglų užfrontę greitąsias kolonas ir trukdo tiekiamą.

Londono nesuprantama: Cunninghams operacija buvo taip rūpestingai paruošta, kad po kelių dienų reikėjo laukti neabejotino laimėjimo. Kaip atsitiko, kad numatyta staigmena nuėjo niekais? Atrodo, kad Rommelis būtų iš anksto įspėtas. Išdavimas? Kas gi galėtų išduoti? Pagaliau nusprendžiama: Cunninghams nepajėgus!

Britų Artimųjų Rytų fronto vadas, gen. Auchinlekas — Wavello ipėdinis lėktuvu atskrenda į Cunnighams štabą ir jį pašalina iš 8 armijos vadov pareigų. Jo vieton ateina gen. mjr. Ritchie.

Ritchie yra pačiam amžiaus pajėgume, temperamentingas ir atkaklus. Jis meta kovon naujus dalinius. Mūšis tęsiasi. Tačiau jau sekančią dieną jį ištinka pirmoji nesėkmė: vokiečių kolona susijungia su iš Bardios pusės atskubančiais vokiečių ir italu daliniais, puola apsupimo žiedą ir bando įsiveržti į Sidi Rezegh katilą.

Verda vienas aštriausių mūšių visoje Afrikoje karo istorijoje: iš vidaus bando apsupti tieji susprogdinti apsupimo žiedą, iš lauko — tankų ir patrankų žiedą puola Bardios kolonos.

Siuo kritišku metu JAV karo attachė Kaire pakeičia savo peršifravimo tabelės. Visi bandymai naujais dešifruoti eina niekais. Pagrindinis Rommelio informacijų šaltinis staiga nutilo.

Keturias dienas verda kova į šaurę nuo Sidi Rezegho; pagaliau gruodžio pirmosios naktį Bardijos kolona pralaužia žiedą ir susijungia su apsuptaisiais. (Nuk. į 7 psl.)

Radijo istorija ir jo reikšmė JAV gyvenime

„MANO KARJERA AIŠKIAI PARODO, KAD AMERIKA YRA NERIBOTŲ GALIMYBIŲ KRASTAS“, SAKO D. SARNOVAS, DIDŽIAUSIO PASAULY RADIJO TINKLO VALDYTOJAS

Buvo 1912 m. balandžio 12 d. vakaras. Pora jaunų vyrų sėdėjo prie bevielio telegrafo priimtuvo. Tai buvo vienas iš pirmųjų aparatų visose Jungtinėse Valstybėse. Wanakerio prekybos namai reklamos sumetimais jį įmontavo pačiame viršutiniame savo rūmų aukšte, New Yorke.

Prie aparato sėdęs jaunuolis jau visą valandą sukinėjo įvairius jungtukus, tačiau eteris buvo tarytum tuščias. Staiga jo veidas suakmenėjo. Jis griebė popierio ir pieštuką. Jis išgirdo: „SOSI Titanikas susidūrė su ledų kalnu. Greitai skęsta.“

Paskui visas nutilo. Tik po valandos pavyko pagauti sekantį signalą. Apie įvykį jis praneša spaudai. New Yorko laikraščiai išleidžia ekstra laidas. Ties prekybos namais susirenka tūkstančiai laive skęstančiųjų draugų ir giminių. Visas New Yorkas, visa Amerika jaudinosi.

Visi akis išmeigė į jaunąjį operatorių, kuris retkarčiais, pagauna Titaniko, o vėliau ir pagalbon skubančiųjų laivų signalus. Palaipsniui išryškėja katastrofos vaizdas: didžiausias, moderniausias pasauly laivas paskendo. 1500 žmonių prigirė, apie 700 pavyko išgelbėti.

Gaunamos ir jų pavardės, tačiau tai užtrunka eilę dienų. Minia gatvėje nemažėja; nė vienas nesitraukia tol, kol nesužino, kad jam artimas asmuo išgelbėtas. Po 72 valandų jaunuolis pervargęs apalpo. Bet tą dieną prasidėjo jo karjera.

Ir radijo karjera Amerikoje, galima sakyti, prasidėjo su Titaniko katastrofa. Ligi tol publika labai mažai domėjosi bevielio telegrafu, vyriausybė gi visai ne. Dabar visi atsibudo. Visi laivai buvo aprūpinti bevielio telegrafo aparatais. Paruošti atitinkami įstatymai.

Minėtas jaunuolis, D. Sarnovas, buvo 1891 m. gimęs viename Rusijos kaime. Būdamas devynerių metų, su motina ir 4 jaunesniais broliais išvyko į Ameriką. Tėvas, vengdamas persekiojimų, buvo išbėgęs keleriais metais anksčiau. Jaunuolis turi padėti tėvui uždirbti duonos kėsnį, pardavinėja laikraščius, dirba mėsinėje. Jam sulaukus 15 metų, miršta tėvas.

Dabar jis turi dar daugiau uždirbti. Viena telegrafų agentūra ieško pasibuntinio — penki doleriai per savaitę. Iš pirmųjų santauptų jis nusiperka aparatą ir knygą apie telegrafiją. Išmokęs telegrafuoti, gauna vietą Marconi bendrovėje.

Būdamas 17 metų, jis jau telegrafistas su 60 dol. mėnesine alga. Sulaukęs 20 metų, išplaukia į jūrą — laivo radistas. Vėliau patenka į Vanamerio prekybos namus.

Po Titaniko katastrofos Sarnovas kyla karjeros laiptais negirdėtu tempu. 1917 m. jis jau Marconi bendrovės vedėjas. Dar prieš metus jis buvo generaliniam menadžeriui pasiuntęs memorandumą: „Aš išvaizduoju, kad radijas turi tapti tokiu reikmenimi namuose, kaip, pvz., gramafonas. Mano idėja — muziką perduoti į visus butus...“ Toliau memorandumė jis išvedžioja, kad per radiją galima perduoti ir dienos žinias. Sarnovo nuomone, per pirmuosius trejus metus galima perduoti milijoną radijo aparatų po 75 dol.

Daugelis, kuriems šis memorandumą teko skaityti, vyrųka palaike pamišusiu. Tačiau jau po trejų metų buvo įsteigta „Radio Corporation of Amreica“, kad būtų galima įvykdyti tai, ką Sarnovas siūlė. Jis angažuojamas menadžeriu, vėliau tampa bendrovės vicepirmininku, o 1930 m. — pirmininku. Tuo metu RCA yra jau didžiausia radijo organizacija visame pasaulyje.

Sarnovas tuo metu buvo 39 metų. Vieno pokylio metu tūlas kalbėtojas pasakė: „Maža kam reikėjo nugalėti tiek daug kliūčių kaip Sarnovui, kol jis išliko.“ Sarnovo žodžiais, tai parodo, jog Amerika tikrai yra neribotų galimybių šalis.

1922 m. Amerikoje buvo pagaminta 100.000 radijo aparatų, 1930 — apie 4 mil., 1946 m. — 11 mil. 1912 m. buvo 200.000 šeimų, klausančių radiją, 1930 — 12 mil., 1948 — 45 mil. Amerikoje šiandien yra 4 dideli radijo tinklai, apima visą kraštą, ir 6 mažesni, veikia tik tam tikrose srityse — viso 310 stočių.

Kitais žodžiais sakant, beveik kiekvienas amerikietis klauso radijo. Tiksliau patyrinęs, pasirodė, kad didelė gyventojų dalis radijo klauso ketelį valandų į dieną.

Pastaruosiu metu radijo vieton pradėjo veržtis televizija. Ir čia Sarnovas su savo RCA vadovauja. Jau karo pabaigoje Amerikoje buvo apie 100.000 televizijos aparatų, šiandien — per 2 mil.

Televizijos vaidmuo Jungt. Valstybių gyvenime kas dieną didėja. Jo šalininkai sako, kad jis „gelbstis Amerikos šeimams“, nes visi turi progos daugiau sėdėti namuose. Toliau pabrėžiama, kad eiliniai žmoneliai, kurie anksčiau ne kiekvieną savaitę galėjo nueiti į kiną, o dar rečiau į teatrą, šiandien išimokėtinai nupirkto aparato dėka gali visus kultūrinės pramogos turėti namie.

Kokios įtakos televizijos programa turi amerikiečių gyvenimui, rodo toks pavyzdys. Didysis New Yorko magazinas, kuris kiekvieną antradienį po pietų palikdavo atdaras krautuves, kad galėtų apsipirkti dirbantieji, pastebėjo, kad klientų skaičius sumažėjęs pusiau. Patyrinėjus reikalą, paaiškėjo, kad antradieniais po pietų per televiziją esti transliuojama mėgstama komiko Miltono Berle programa. Netrukus bendrovė nutarė krautuves laikyti atidarytas po pietų ne antradieniais, bet pirmadieniais.

Amerikiečių radijo programa yra nepaprastai įvairi. Čia Walterio ir Toscanini koncertai, čia geriausių žurnalistų komentarai, čia Hollywoodo žvaigždžių pasirodymai. Pinigai nevaicina rolės. Cigarečių ir muilo firmos, dešrų ir konservų fabrikai, magazinai ir filmų bendrovės moka milijoniškas sumas, kad jų vardai būtų paminėti programoje.

Radijas yra galingas. Tačiau ar galingi jo vadovai? Ar Sarnovas priklauso prie Amerikos „imperatorių“ — tų, kurie ją Ameriką valdo? — Juo labiau radijas išplito ir tapo galingesnis, juo labiau jis išsilydo iš rankų tų, kurie jį sukūrė. Jie pasidarė priklausomi nuo firmų, kurios apmoka reklamą. Spaudos laisvė yra garantuota Amerikos konstitucija. Radijo laisvė — ne. Ji yra rankose tų firmų, kurios negaili milijonų.

Termitų karalienės paslaptis

JEI JI ŽŪSTA — PER DVI DIENAS IŠNYKSTA IR VISAS SKRUZDELŲNAS

Paskutiniai spaudos pranešimai, baltosios skruzdės išveržė į Vatikaną ir pradėjo ten naikinti balkius, knygas ir archyvus. Vienintelis būdas jas iš ten išvaryti yra tas, kurį naudoja Pietų Amerikos termitų medžiotojai: nužudyti karalienę.

Mat, termitų valstybė yra vienos diktatorės valdoma; ji milijonus pavaldinių išlaiko vienoje bendruomenėje, ji yra termitų valstybės smegenų centras. Nematoma, iki šiol dar neišaiškinta galia visus „darbininkus“ ir „kareivius“ verčia veikti pagal karalienės valią.

Gal būt, jos kūne yra tam tikros rūšies siūstuvai. Mokslininkams jis dar nežinomas tačiau jo veikimas pastebimas. Jo galios spindulys siekia 30 m. Visi svetimų skruzdėlynų termitai, atsidūrę šio „siūstuvo“ ribose, esti draugiškai traktuojami. Ir jei kito skruzdėlyną karalienė žūsta, visi jie primami pas kita.

Termitų valstybė yra panaši į vieną organizmą. Viena skruzdžių grupė sudaro burną, kuri parūpina maistą; kita galima laikyti virškinimo organu, nes ji suvirškina maistą kitiems termitams. Yra ir kareivių, kurie gina visą valstybę; plėtimo funkcijas atlieka taip pat specialii grupė.

Pastebėti sparnuotieji termitų egzempliorai tėra grynai veisimosi organai. Patinėliai ir patelės išsivysto vienu metu ir po lietaus — kada žemė drėgna — išspiečia. Kiek paskridę, jie nusileidžia žemėn ir numeta sparnelius. Tada poruojasi ir pradeda statyti primityvų skruzdėlyną. Iš pradžių jie atlieka visus darbus patys, tačiau, išsiritus jaunikliams, skirtingo maisto pagalba išauginamos darbininkų ir kareivių grupės, kurios lyties organų neturi. Atsiradus pakankamam kiekiui darbininkų ir kareivių, skruzdėlyną kūrėjai pasitraukia ir pačius gliausias narvelius ir atsidėda vien tik kiaušinėlių produkcijai. Karalienė per dieną padeda apie 50.000 kiaušinėlių — maždaug po vieną kas dvi sekundes.

Karalienė turi ir asmens sargybą. Ji visą laiką yra apsupta būrio kareivių, kurių funkcijos ligi šiol dar galutinai neišaiškinti.

tos. Atrodo, kad asmens sargyba turi kažkokį ryšį su paslaptinuoju karalienės „siūstuvu“. Priekinėje karalienės narvelio dalyje esantieji kareiviai guli ant grindų, o užpakalinėje — galvomis žemyn ant lubų. Tačiau visi savo galvas yra nukreipę į magnetinį šiaurės polių, ir tam tikrais periodais asmens sargyboje pastebimi keisti judesiai, panašūs į kareivių skaičiavimą rikiuotėje. Vienas kareivis pradeda galvą ir priekine liemens dalį judinti ir visas puses, po kelių sekundžių tuos pačius veiksmus kartoja jo dešinysis kaimynas ir tt. Paskutiniam atlikus šią gimnastiką, kuri laiką būna ramu, o vėliau vaidinimas prasideda vėl iš naujo. Ką tai reiškia? Ligi šiol to reiškinio išaiškinti nepavyko. Gal būt, šie taip keistai surikiuoti kareiviai visai nėra karalienės asmens sargyba. Iš tikrųjų jie, kaip toki, visai ir nereikalingi, nes įėjimuose į karalienės narvelį ir taip jau užtenkama gynybą nuo eventualaus išveržėlio. Gal būt, tiksliausia būtų šią asmens sargybą laikyti jungiamuoju organu tarp karalienės ir skruzdėlynų.

Termitų skruzdėlyną sunaikinti galima tik aštriais geležiniais įrankiais. Nors jis stato mas tik iš žemės ir augalų dalių, tačiau darbininkai jį seilėmis ir išmatomis taip sukietina, kad kartais jam sunaikinti reikia net sprogstamosios medžiagos.

Stiprios sienos saugo nuo blogo oro ir garantuoja pastovią temperatūrą bei drėgmę viduje. Drėgmė termitams yra nepaprastai svarbi. Kiekviename skruzdėlyne vienas takas visada neina iki pat podirvio vandens paviršiaus. Buvo pastebėta takų, kurie buvo iki 20 m gylio. Drėgmė reikalinga auginti grybams specialiuose grybų darželiuose. Šiais specialiai augintais grybais maitinami perai.

Termitai vengia šviesos. Gyvenimą pralaidžia tamsiuose siauruose skruzdėlynų urvuose, be poilsio dirbdami vien tik prieaugliu besirūpinančiai karalienėi. Termitų valstybė yra užbaigtas kolektyvizmas, gal būt, kai kurių politikų mėgdžijamas (tur būt, be KZ?)

Dr. H. R. Scutebus.

Kaip Amerika saugo savo auksą

JAV turi savo žinioje didžiąją viso pasaulio auksą dalį. Jos seifuose slypi auksu lydiniai 23 milijardų dolerių vertės. Daug ekonomistų įrodinėja (tai neseniai pakartojo ir buv. Reichsbanko valdytojas Schachtas), kad praktiškai tas auksas nevaicina jokios rolės. Kiekvieno atveju, JAV galėtų didžiąją dalį auksa išskolinti kitoms valstybėms ir tokiu būdu sutvirtinti jų valiutas, kas visiems išeitų į naudą. Ir iš tikrųjų: kas gi atsitiktų, jei šiandien Knoxo fortas Kentuckio steite staiga kiaurai žemę prasmegtų? Juk JAV daugiausiai eksportuoja negu importuoja, taigi auksas jai nereikalingas, nes ji už savo prekes gauna visas reikalingas gerybes ir po kiek laiko išskolintą auksą, ko gero, vėl pas jas suplauktų. Tačiau kol ekonomistai ginčijasi, auksas ramiai guli požeminėje. 12 1/2 milijardų dolerių vertės auksu lydiniai guli Knoxo forte, kurio vardą yra girdėjęs kiekvienas uolusnis laikraščio skaitytojas, bet patį fortą iki šiol neturėjo progos pamatyti nė vienas žurnalistas. Bent iki šio laiko. Tik visai neseniai vienas jų Stacy V. Jones buvo laimingas už savo kolegas. Jis rašo:

Galima paskelbti piniginių spintų plėšikų varžybą. Išrinkti pačius gabiausias ir juos pasiųsti ir Knoxo fortą. Iš ten savaitgaliai paleisti visus sargybinius ir duoti plėšikams su jų gairėmis ir nitroglycerino sprogmenimis visiškai laisvas rankas — pirmadienį rytą vis tiek dar rasiame plėšikus neįėjusius į šarvuotas forto kameras. Taip teigia finansų ministerijos valdininkai.

Kiekvienas, kuris yra girdėjęs apie Knoxo fortą, mielai norėtų bent kartą žvilgtelėti į tą milžinišką saugomo auksa krūvą. Tačiau į tą auksą versio šventovę iki šiol tegalėjo įeiti vos keleta žmonių, kurių pareigos to reikalavo.

Knoxo fortas yra pastatytas nuolaidžios kalvos viršūnėje, iš kurios lengvai galima dairytis į visas puses. Jis yra apsuptas aukšta plienine tvora ir naktimis prožektoriais apšvičiamas.

Iš plento jis atrodo kaip koks milžiniškas kapas. Kelio į jį nerodo nė viena rodyklė. Kas pasuka į jį vedantį šalutinį kelią, netrukus susiduria su užrašu: „Įėjimas pavojingas gyvybei. Ginkluota sargyba. JAV finansų ministerija. Auksa

atsargų tarnyba“.

Kas tačiau atkakliai veržiasi toliau — taip kaip aš padariau — netrukus pastebi kitą užrašą: „Stok. Pasakykite savo reikalą į mikrofoną. Įėjimas be leidimo draudžiamas“.

Iki tvoros vis dar šimtas metrų. Per garsiakalbį pasigirsta mandagus balsas: „Ko jūs norite?“ Jei pasisakys esąs žurnalistas ar turistai, reikalas baigtas. Turėsi grįšti atgal.

Aš tačiau turėjau leidimą iš vyriausios auksa depo valdybos, kuri buvo patvirtinusi, kad komendantas man leistų prisitarti prie tvoros ir apžiūrėti patį statinį. Už tvoros iki šiol dar nepateko nė vienas pašalietis.

Todėl aš turiu pasitenkinti valdininkų pasakojimu. Jie teigia, kad šarvuota kamera yra panaši brangenybių dežutei, idėtai į lagaminą, su savomis sienomis ir apdengimu.

Sarvuotosios kameros durys sveria 26.000 kg; kad jas pajudint, reikia mažiausia dviejų vyrų. Jos yra pastatytos iš plieno plokščių, plieno sienų ir plieno cilindrių, sujungtų plieno juostomis ir įleistų į betoną. Lubos yra taip pat tvirtos, kaip ir sienos.

Kiekvienas judesys statinio viduje išsiskleidžia pavojaus ženklus. Paslėpti mikrofonai leidžia išgirsti kiekvieną kameroje pasakytą žodį. Veidrodžių sistema leidžia sargybiniams sekti koridorius. Savaiame aišku, kad sargyba turi telefoninį ryšį su visos draudžiamosios srities igulos daliniais, o tuose daliniuose yra 29.000 vyrų, bei Louisvillės policija. Atsargumo dėliai dar yra trumpų bangų siūstuvai ir galinga sirena.

Jei nuolatinis ryšys tarp kariuomenės vadovybės ir forto nutrūksta, tuojuo siunčiama ginkluota sargyba, kuri per tvorą klausia, kas gi atsitiko. Slaptas kodas garantuoja, kad priverstiniais valdininkų nurašinimais nebus patikėta.

Dėl tokios svarbos pastato Knoxo fortas yra palyginti nedidelis. Jis buvo pastatytas 1936 m. ir kaštavo 560.000 dolerių. Jo negalėjo sugriauti ir pačios galingiausios bombos, žinomos anais priešatominiiais laikais.

Ne visas JAV auksas slypi Knoxo forte. 11 1/2 milijardo yra saugoma New Yorko, Denvero, San Francisco, Philadelphia ir Seattle sandėliuose. Vertingiausia po Knoxo Forto auksa dalis yra Denverje. Ji verta 5,7 milijardų dolerių.

Uždarbiai ir pragyvenimas JAV

Daugelis emigruojančių, susirūpinę JAV-bių pragyvenimo brangumu, klausinėja BALFO pareigūnus Vokietijoje, kaip jie galės išsiversti, nuvykę į Ameriką.

Esą, vieni nuvykę labai patenkinti, kiti nusiskundžia, kad naujai atvykusiems sunku įsikurti. Žinoma, daug pareina nuo to, pas ką važiuoja ir kokią gyvenimui gauna pradžią. Apsilaimis gyvenimas JAV-bėse yra normalus ir kainos maždaug nusistovėjusios. Norintiems dirbti, nesirenkant darbo, ji galima rasti ir uždarbio pragyventi. Norintiems gi rinkintis darbą, aišku, ne visada galima rasti tokį, kokį renki ir tokiems tenka ilgesnį laiką pavargti be darbo. Nemojokio amato nei kalbos gali gauti darbo už atlyginimą tarp 75 c ir 1. dol. valandai, gi kalbą mokantieji ir patyrę amatuose ar profesijoje gali uždirbti tarp 40 dol. ir virš 100 dol. per savaitę.

Jungtinėse valstybėse daugiausiai galima uždirbti prie statybos darbų: mūriniškai per valandą gauna 3 dol., medžio apdirbimo darbininkai 2 dol. Lengvesnių ir greičiau gaunamų darbų galima rasti siu-vykluose.

Paskutiniuoju laiku pragyvenimas JAV at-pigo. Pavyzdžiui duosime sekantias kainas:

bejonas	43-49 c už sv.
aviens	60 " " "
jaudiena	40 " " "
l rūšies jautiena	60 " " "
vištiena	43-49 " " "
margarinas	30 " " "
gyvuliniai riebalai	35 " " "
mišų maišelis (2¼ lb.)	30 " " "
balta duona	11 " " "
l rūšies sviestas	59 " " "
cukrus 10 lb. dėžė	85 " " "
tuzinas apelsinų	29 " " "
muilo gabalas	9 " " "
skalbiamo muilo dėžė	27 " " "
rūšies kava	55 " " "
nenugriebto pieno kvorta	21 " " "
Rūbai:	
neblogas vyr. kostiumas	30 dol.
geras vyr. kostiumas	55 "

Rommelis Afrikoje

(Atkelta iš 6 psl.)

Britų žiedas staiga užsidaro vėl. Dabar Ritchie Sidį Rezegho katilė yra apsupęs visa Rommelio armija; diena iš dienos jis žiedą iš visų pusių vis labiau spaudžia. Rommelio tiekimas nukirstas. Pradedta trūkti vandens. Ašies dalinių katastrofa artėja valandomis.

1941 m. gruodžio 5 d. vakare Rommelio radijo tarnyba nustato, kad angliai kai kuriuos dalinius atitraukia pietų krypties link. Žiedo šiaurinėje dalyje atsiranda spraga; gal būt, angliai planuoja puolimą pietinėje katilo pusėje.

Apie tai pranešama Rommelui. Dar tą pačią naktį — iš 6 į 7 d. gruodžio — Rommelis pradeda pergrupuoti savo armiją. Visomis turimomis susisiekimo priemonėmis gruodžio 8 d. naktį jis pradeda veržtis šiaurės vakarų kryptimi. Angliams nespėjus nei susiorientuoti, Rommelis tamsoje atpalaiduoja nuo prieško kovojančius dalinius ir pasiekia Derną. Jam pavyko pabėgti.

Gruodžio 11 d. Churchillis priverstas Z. Rūmuose pareikšti, kad Afrikos mūšis neina numatyta linkme.

Gruodžio 31 d. operacijos prie Agheilos nutyla. Rommelis stovi ten, kur prieš 9 mėnesius pradėjo gintis nuo Wawellio divizijų. Tačiau šiaurės Afrikos partija dar tebėra neišspręsta. (B. d.)

C/Kartotekos skelbimas Nr. 3

Iš JAV ir kitur yra paieškomi šiame skelbime išvardinti asmenys. Ieškomeji ar apie juos žinantįjį malonėkite atsiliepti C/Kartotekai, nurodant skelbimo eilės Nr. ir idedant reikiama kiekį pašto ženklų atsakymui.

26. VYT. BILIUNAS ieško inž. Vitarto arba žmonos Valerijos Semferaitės-Vitartienės (dantu gydytojos).

27. JEVA VANAGAITĖ-RUDIENĖ ieško brolio Antano Vanago, sesers TEOFILĖS Pašukonienės, kil. iš Pašukonių km. Rokiškio aps.

28. LONGINAS SINUŽAS ieško giminių Liudo Sinužo ir jo šeimos, kil. iš Šiaulių aps., Šiaulių valsč. Kunigiškių km.

29. STASYS KULIUNAS ieško Antaninos ir Adomo, Serclienės vaikų, iš Ukmergės ap. Siesikų p., Klišių dv.; Prano Auglio ir sesers Agotos Auglienės-Kuliuaitės ir jos vaikų iš Ukmergės ap.; Jurgio Gatavecko ir jo vaikų iš Kaišiadorių ap., Ševelionių km.; Damazo Varankevičiaus ir jo vaikų, kil. nuo Semeliškių.

30. Mrs. MARY IVANAUSKAS (NEVULYTĖ) ieško seserų Onos Nevulytės ir Teofilės Nevulytės, dukt. Antano, kil. nuo Seinų, ir Magdalenos Nevulytės-Garb-sevičienės bei josios vyro, Jono Garbasevičiaus, kilusių nuo Seinų.

31. Mr. JOHN GRIGALAVIČIUS ieško giminių iš Raseinių, Viduklės par.

32. Mrs. AGOTA AUSEVICIUS-SEIFIDĖ ieško brolio Jono Seiliaus, pusbrolio Seškauko Antano, Capkausko Antano ir kitų giminių.

33. Mrs. ANDRĖV ILLTON ieško pusbrolio Juozo Mataičio, gim. Rygoje-Latvijoje, Nori sudaryti garantijas.

34. Amerikos lietuvis ieško našlės su vaikais (vedybų tikslu), ne senesnės kaip 55 m. Rašyti C/Kartotekai.

batu pora, prastesnių	3 "
batu pora, vidutinių	5-6 "
batu pora, gerų	10-12 "
vyr. marškiniai, prasti	2 "
" " vidutiniai	3 "
" " geri	5-6 "
" " kojines prastos	10 c
" " vidutinės	25 c
" " geros	50 c
" " vilnonės	1 dol.

Išvykstantiems patartina kiek galima daugiau pasiruošti, k. a. išmokyti anglų kalbą ir ypač amato. Nors ir mėnesį manydami dar pagyventi Europoje, pasistenkite išmokyti kokio nors amato, kad nuvykę tuoj galėtumet pradėti geriau atlyginamą darbą. Europoje neieškite vietų laiko, bet mokykitės ir ruoškitės naujam ir pastovesniam gyvenimui Amerikoje.

Jonas Valaitis
BALFO įgaliotinis Europoje.

Amerikiečių špionazo plėtotė

JAV politikoje galima pastebėti daug prieštaravimų, bet daugiausiai jų pasitaiko, tur būt, informacijų rinkimo politikoje. Iš vienos pusės JAV užsienio reikalų ministerija labai piktnaši, jei pav., kaip tai neseniai atsitiko Prahėje, suimami amerikiečių šnipai, iš antros - spaudoje dažnai pasirodo ne be tam tikrų įstaigų žinios straipsniai apie JAV špionazo veiklą už „geležinės uždangos“.

Dabar pav. „Associated Press“ paskelbė eilę įdomių smulkmenų iš nepasakelbtos Hooverio komisijos, tyrinėjusios JAV administraciją, raporto dalies, liečiančios slaptają tarnybą.

Visos atskirų šnipinėjimų tarnybų žinios suplaukia į „Central Intelligence Agency“, kuriai vadovauja kontraadmirolas R. H. Hillenkoeteris. Savo tarnybas turi kariuomenė, laivynas, „Federal Bureau of Investigation“ - saugumo policija, užsienio reikalų ministerija ir prekybos ministerija. Tos tarnybos iki 2 D. karo pabaigos veikė savarankiškai. Dabar jas visas rikiuoja minėtas „Central Intelligence Agency“.

3 tos įstaigos skyriai renka informacijos iš svetimų kraštų. Jie taip pat seka svetimą spaudą ir klauso radijo transliacijų. 4. skyrius yra „Surinkimo ir Platinimo Įstaiga“, ji turi milžinišką kartoteką, kurioje yra įvairiausias informacijos apie užsienio pramonę, vadovaujančius asmenis, mokslinius tyrinėjimus. 5. skyrius yra bene svarbiausias: jis turi surinktas slaptas informacijas įvertinti, jas suatrakti ir sudaryti raportus, iš kurių galima būtų suprasti svetimų vyriausybų padėtį ir jų kėslus.

Be to, CIA yra suskirstyta į šešius poskyrius geografinė prasme. Kiekvienas jų atstovauja kurį nors žemės rutulio žemyną. Be to yra specialūs skyriai ūkinėm problemom, transportui, mokslui ir tarptautinėm organizacijom sekti. Neaiškios žinios pateikiomas „informacijų tarėjams“ aptarti.

Slaptųjų agentų skaičius yra nežinomas. Paprastai jie turi kartu ir kitą užsiemimą, oficialu, kuris slepia jų tikrąjį uždavinį.

Kalbant apie amerikiečių špionazą, negalima tylomis praesti ir smūgi, kurį patyrė jų kontražvalgyba karšteliant varžybom tarp laivyno ir kitų ginklų rūšių, privedusių prie admirolo Denfieldo atstatymo iš laivyno štabo viršininko postovio.

Didelis sovietų laimikis

Kaip jau mūsų skaitytojai žino, tas ginčas tęsiasi jau nuo 1945 m. Mirus laivyno ministruviui Knoxui, laivas pasijuto skriaudžiamas kitų ginklų rūšių naudai. Ginčas kulminacinį punktą pasiekė naujam krašto apsaugos ministruviui Johnsonui sustabdžius šiu metų pavasarį milžiniško

Stovyklų kronika

Haunstetas. Birželio mėn. pabaigoje išemigravę į JAV buv. šios stovyklų gyventojas Stasys Krasauskas jau spejo sudaryti per 20 darbo ir butų garantijų likusiems Haunsteteno stovyklų lietuviams. Be to nors Krasausko šeima susideda iš 6 asmenų jis jau spejo atsiųsti kelias siuntas į vargą įpuolusiems tautiečiams. Gaila, kad iš tiek daug išemigravusių tautiečių, tik vienas atsirado, kuris nepamiršo čia likusių.

— Spalio 30 d. Haunsteteno stovyklų klebonas kun. Senkus šventė savo kunigystės 25 metų sukaktį.

— Šiuo metu iš šios stovyklų kas savaitę išemigruoja apie 10 lietuvių.

Haslach i. K. Netoli Offenburgo esančiame Haslacho (in Kinzgalt) miestyje yra IRO centrinė įstaiga prancūzų zonos Badeno kraštui. Čia tarnauja apie 30 lietuvių, daugiausia Freiburgo Univ. studentų, kurie sunkių ekonominių sąlygų verčiami turėjo nutraukti studijas ir patys užsidirbti duoną.

lėktuvnešio statyba. Laivyno šalininkai tada teigė, jog lėktuvnešio statyba sustabdyta, kad daugiau užsakymų gautų „Consolidated Vultee“ lėktuvų imonės, stačiusios B-36 milžiniškus bombonešius.

Prasidėjusiose diskusijose spaudoje ir kongreso komisijų posėdžiuose, užmirštas saugumo reikalavimus, buvo išduota daug paslapčių. Viešai buvo nagrinėjami visi Sovietų Sąjungos puolimo variantai. Viena paslaptis aiškėjo po kitos. Per tokias viešas diskusijas nesunku buvo pastebėti, kad žurnalistams skirtose vietose ypač du viską stropiai stenografavo. Jie smarkiai prakaivavo. Tai buvo blondinas Jeanas Montgomery ir brunetas Samas Kafuras. Abu TASSO Washingtono korespondentai. Jie telegrafavo Maskvai didelės vertės slapta žinias visai legaliai. Kremlius sutaupe daug dolerių, skirtingi agentams apmokėti.

Socializmas praktikoje

23.000.000 SV. STERL. ŽEMĖS RIEŠUTAMS - 20 SV. STERL. SVARAS MARGAR

Londonas (BN). 1946 m. britų darbiečių vyriausybė paskelbė grandiozinį planą savo rytų Afrikos kolonijose užvesti 3.200.000 margų žemės riešutų (siftaškų) plantacijas. Iš tų riešutų turėjo būti spaudžiama alyva, o iš jos daromas margarinas, kuris leistų britams išsiversti be riebalų importo iš dolerinių kraštų. Tą sykį darbiečių oficiozas „Daily Herald“ rašė, kad tai esąs „dažniausias Anglijos istorijoje ūkinis sumanymas“. „Daily Mirror“ pritarė, kad tai „į investuotas kapitalas atneš didelių nuosimčių. Me-

tai bėgo. Į Afrikos džiungles buvo investuota 23 milijonai svarų sterlingų t. y. netoli 100 milijonų dolerių, skaičiuojant ano meto kursu. Rezultatas: riešutais apodintas plotas buvo ne 2,3 milijonai margų, bet tik 50.000. Pats maitinimo ministeris Siomis dienomis, atsakydamas į paklausimą prisipažino, kad iki šiol iš tų plantacijų gauta 225 to alyvos ir jei planas bus įvykdytas iki metų galo, tas skaitčius išaugs iki 550 to. Ko vertas tas kiekis, parodo faktas, kad per savaitę D. Britanija suvartoja 6.500 to alyvos, atseit dabar iš tų plantacijų išvežtos alyvos pakanka lygiai 6 valandom. Ir iš tos alyvos pagaminto margarino svaras kainuoja 20 svarų. Žinoma, laikui bėgant gal pasiseks savikainą sumažinti, gal būt, šaiposi konservatorių opozicija, pasiseks kainą net taip numušti, kad... margarinas bus tik du kartus brangesnis už sviestą.

Margumynai

Žibalo kilmės klausimas išspręstas. Iki šiol vieni mokslininkai žibalą kilus iš angliavandenilių, kurie susidarė vandeniu veikiant žemės gėlmėse metalų karbidus, kiti buvo nuomonės, kad žibalas susidarė iš organinių medžiagų, ypač žuvų ir kitų jūros gyvūnų, pastaruosius slėgiant užnešties žemės sluogsniais (veikiant slėgimu ir aukšta temperatūra) arba jiems rūgstant paprastos temperatūros ir slėgimo sąlygose. Ginčas negalėjo galutinai būti išspręstas kol žibalas nebuvo pagamintas laboratorijoje, gaminams sąlygomis panašiomis aplinkybėmis. Šį klausimą neseniai išsprendė prancūzų tyrinėtojas Jean Laigret, įrodęs, kad muilui rūgstant mikroorganizmu *Bacillus perfringens* įtakoje, susidaro anglies dioksidas ir žibalui visai panašus angliavandenilių mišinys. Šis įdomus ir puikiai pasisekęs bandymas vaidžiai patvirtino nuomonę, kad ir gamtoje žibalas bus susidaręs iš riebių organinių medžiagų, greičiausia jūros gyvūnų, rūgimo keliu.

Vabzdžiai - žmogaus talkininkai kovoje su piktžolėmis

Vabzdžių skonis dažniausia panašus į žmonių - ir jie labiau mėgsta žmogui naudingus augalus. Kovai su piktžolėmis reikėjo rasti „specifinius“, kurie minta išimtinai tik vienu kuriuo, žmogui nepageidaujamu, augalu.

Australijos ganyklose įsiveisė jonažolė (*Hypericum perforatum*). Nepaprastai gajai, ji gausiai paplito, nuvertindama sultingas dūblines ganyklas. Neseniai australams pavyko surasti (Prancūzijoje) dvi chrizomelės veisles (*Chrysomela* arba *Chrysolina hyperici* ir *Chrysolina gemellata*), kurios didžiausiu skandėtu laiko jonažolės lapus ir žiedus.

Šios chrizomelės dabar gaudomos, vežamos Australijon. Išdauginamos Bright'o (Victoria) entomologijos stotyje ir paleidžiamos į jonažolės užvaldytas ganyklas.

Katalikybės plėtimasis JAV

Šiuo metu JAV, Aliaskoje ir Havajų salose gyvena 26.718.343 katalikai. Palyginus su perėjais metais, jų skaičius padidėjo 642.646 asmenimis. Amerikiečių episkopatas turi 181 narį, jų tarpe 4 kardinolus, 20 arkivyskupų ir 157 vyskupus. Įšventintų kunigų yra 42.334. Religiniams ordenams ir kongregacijoms priklauso 7302 vyrų ir 141.606 moterys. Viso JAV yra 15.112 parapijų. (SZ)

Vaisingi min. K. Zarinso pasimatymai

Frankfurte, Heidelberge ir Bonnoje

Latvijos pasiuntinys ministeris K. Zarinš grįžta atgal į Londoną išsiveždamas ne tik naujų įspūdžių ir patyrimų pluoštą iš šio meto tremtinių gyvenimo, bet kartu atlikęs didelę misiją, apie kurios vaisius informuoja laikraštis „Latvija“.

Ministeris nesitenkino dvejiems vizitams pas aukštąjį JAV komisarą McCloy, bet keliais atvejais lankėsi Frankfurte ir tarėsi su jo štabo asmenimis ir politiniais patarėjais. Be to ministeris dar aplankė DP komisijos koordinatorių Europoje A. Squadrilli, o taip pat ir Vak. Vokietijos ministerį pirmininką Dr. K. Adenauerį bei pabėgėlių reikalams ministerį. Su pastaruoju buvo itin aktualu išsiaiškinti Vokietijoje liekančių tremtinių klausimu. Kaip praneša latvių laikraštis, vokiečių vyriausybės atstovai buvę labai patenkinti ministerio vizitu ir draugiškuose pasikalbėjimuose atvirai ir draugiškai išsiaiškino tremtinių klausimais, kuriems vokiečiai parodė daug padėties supratimo ir pareiškė pagėdavimą glaudžiau bendradarbiauti su latvių tremtinių centriniais organais.

Ministeris nepraleido progos taip pat atsilankyti JAV armijos vyr. štabe, kur teko aiškintis dėl stovyklų kilnojimų, uždarymų, sargybų kuopų tolimesnio darbo, jų komplektavimo ir kt. klausimais.

JAV armijos štabas, kurio galioje yra stovyklų rekvizavimas tremtinių reikalams, pareiškė, kad ir IRO darbai pasibaigus, tremtiniai bus leista gyventi kariuomenės rekvizuotose patalpose. Iš pasikalbėjimo duomenų taip pat ryškėja, kad ir IRO pasibaigus, kariuomenė naudosis tremtinių darbu sargybų ir darbo kuopose. Stabo pareigūnai buvo dėkingi už suteiktas informacijas, taip pat prašydami latvių centrinių organų atstovus ir toliau pasilikti glaudžiam kontaktė.

Visų tų pasitarimų išvadoje ministeris K. Zarinš išvyksta savo žygiais labai paten-

kintas, nes pavyko daugeliu klausimų išsiaiškinti su JAV štabo, aukštojo komisaro, Vokietijos vyriausybės, IRO ir DP komistijos autoritetais ne vien tremtinių, bet ir valstybinių požiūriu reikšmingais klausimais. Svarbu taip pat, kad jo užmegsti nauji ryšiai ir pažintys suteikė progos jomis pasinaudoti ir toliau naudotis savo darbo tęsti pasiliekantiems Latvių Tautinės Tarybos ir Centrinio Komiteto pareigūnams. Naujieji kontaktai ir pažintys žymiai palengvins jų tolimesnių uždavinių vykdymą.

Rinks atstovybė

Latvių Tautinė Taryba (LNP), kuri tremtyje eina maždaug tokias pareigas kaip mūšiškis VLIKAS, paskutiniame savo posėdyje, dalyvaujant ir Latvijos diplomatinės šefui užsienyje ministruviui K. Zarinš, diskutavo Latvių Tautinės Tarybos veiklos praplėtimo ir perorganizavimo klausimus. Dauguma atstovų pasisakė, kad netolimoje ateityje tremtyje esanti latvių tauta išrinktų Tarybos narius tiesioginiu, visuotiniu ir slaptu balsavimu. Mažuma laikėsi nuomonės, kad Taryba būtų sudaryta delegatų skyrimo tvarka. Tokiu būdu praėjo pirmoji nuomone. (P)

Ar gali būti?

Bulgarijos viešųjų darbų ministeris generolas Blago Ivanovas Jugoslavijai gražino kadais iš jos vyriausybės gautą aukšto laipsnio ordeną. Gražindamas jis pareiškė, kad negalys pakęsti tokios dovanos, kurią jam suteikusi „žmogžudžių ir išdavikų gauja, vadovaujama išdaviko Tito“.

* Jabuto miestelyje JAV veikia dar senas policijos potvarkis, kad kiekvienas moteris atejusi į kratuve ir prisiderinusi 6 sukneles, bet nė vienos nenupirkusi, gali būti nubausta pinigine bauda.

* Brazilijos sostinę Rio de Janeiro apniko blusos. Laikraštis „Dairo de Noticias“ rašo vedamajame: „Namuose pilna blusų, jos viešpatuoja kinuose ir tramvajuose, jos sėdi ant mūsų“.

* Ponia France iš Heeley Greenontėigia, kad jos katinas Jimmy yra pats sunkiausias ir didžiausias visoje Anglijoje. Jis sveria 18 svarų ir yra 12 metų amžiaus.

* Vienas Kento grafystės (Anglijoje) kino teatras paskelbė, kad sezono metu bus išplauti visų jo lankytojų automobiliai.

* JAV ir Vokietijos žaishų pramonės šūkis yra pliušinis lokys, kuris čiulpia butelį ir atlieka savo reikalus ant naktinio puoduko. Amerikiečiai sukonstravo paršeilius žindančią kiaulę.

KODĖL SUKTI GALVA

apie svenčių davonas sau bei kitiems, jei galima įsigyti puikiu, iš medžio meiškai drožtu Vyžni!

Pastomai ant ažuolo lapų, be fonų (form. 8,5 x 9 cm.) Kaina 4,50 DM. Užsakymus siųsti: C. MACIULAITIS, (20a) Leese a. Weser, Lg. „Warta“.

Dėmesio!

Siomis dienomis išeina iš spaudos naujas V. Pėteraičio lietuviškai-anglišką žodynas (su tartimi). Šį žodyną V. Pėteraitis paruošė remdamasis anksčiau išėjusiu savo žodynu, kuris yra sutrumpintas, mažesnis (kišeninio) formato ir yra skiriamas anglų kalba besimokantiems. Tartis (tarptautiniais ženklais) yra žymima po kiekvieno angliško žodžio ar posakio. Šiame žodyne tilpo per 12.000 lietuviškų žodžių. Jis yra įrėstas labai gerai drobės viršeliais ir kaštuoja 10,- DM. Platintojams, užsiskausiems ne mažiau kaip 10 egz., duodama 10% nuolaida. Žodynai gaunami pas stovyklų platintojus arba betarpiai pas leidėją, adresu: München 9, Pilgersheimerstr. 21/1.

M. Sutkevičius, Leidėjas.

Maloniems skaitytojams ir platintojams

„Lietuvis“ leidžiamas vieną kartą savaitėje — penktadieniais. Paskiro numerio kaina Vokietijoje — 0,75 DM, mėnesinė prenumerata — 3 DM. Prenumeratos kaina užsieniui, apmokant pinigais Vokietijoje — 4 DM mėnesiui. Užsienio prenumeratoriai kurie negali apsimokėti Vokietijoje DM arba atsųsti po 10 tarpt. pašto kuponų už 1 egz. prenumeratą mėnesiui, laikraštį užsisako per „Lietuvis“ užsienio atstovus.

Užsienio atstovybių adresai:

D. BRITANIJA, Mr. J. Palšis, 10, Warrel's Terrace, BRAMLEY-LEEDS, England. Prenumeratos kaina 5 shil. mėnesiui.

JAV: Mr. Steponas Nasvytis, 4579 W 157 St., CLEVELAND, Ohio, USA. Prenumeratos kaina 0,50 dol. mėnesiui.

KANADA, Mr. K. Andriuskevičius, 3A-4th Ave., Ville La Salle, Montreal, Que., Canada. Prenumeratos kaina 0,50 dol. mėnesiui.

AUSTRALIJA: Mr. Mockūnas, 68 Stuart Road, Dullwich, ADELAIDE, S. A., Australia. Prenumeratos kaina 4 shil. mėnesiui.

BELGIJA: Mr. Stp. Paulauskas, 81/186, Paire du Horloz, TILLIEUR - LIEGE, Belgie. Prenumeratos kaina 26 fr. mėnesiui.

VISUOSE KITUOSE KRASTUOSE gyvenantieji prenumeratoriai, iki ten bus paskirti mūsų atstovai ir nustatyta kitokia prenumeravimosi bei atsiskaitymo tvarka. „Lietuvis“ užsisako, pasiusdam tiesiog Administracijai (13b M e m - i n g e n, Postfach 2, Germany) po 10 tarpt. pašto kuponų už vieną laikraščio mėnesinę prenumeratą.

LRK ir BALFo pareigūnų pasitarimas

VOKIETIJOJE TIK APIE 15.000 LIETUVIŲ — Į JAV IKI LAPKRIČIO 1 D. IŠDUOTA 160.896 VIZOS — VIEN SPALIO MĖN. IŠDUOTA APIE 12.000 VIZŲ — 2.100 UŽKLIUVO GROHNE — 380 KATALIKŲ BE NCWC PAGALBOS NEGALI IŠVAŽIUOTI —

LRK VEIKS TOLIAU

1949. 11. 4. 10.30 val. LRK patalpose įvyko LRK Vyr. Valdybos, LRK gen. igaliotinių ir BALFo įstaigos Europoje direktoriaus pasitarimas. Dalyvavo LRK pirmininkas Dr. Jasaitis, LRK Vyr. V-bos nariai — Makauskis ir Kavaliūnas, britų zonos gen. igaliotinis Botyrius, JAV zonos gen. ig. Rugienius, BALFo įstaigos Europoje direktorius Valaitis, BALFo igal. britų zonoj Sernaitis, BCT atstovas Butkus, LTB Centro Kamiteto atstovas Šlepetyš.

LRK pir-kas savo pranešime priminė, kad paskutiniu metu LRK daroma apyvarta yra tokios apimties, kad kai kam kyla klausimas, ar yra tikslinga ir toliau palaikyti LRK organizacinę struktūrą tokia, kokia dabar yra. Šiuo metu esą LRK organizacijoje 12 atlyginamų žmonių. Palyginti su tuo, kas buvo, padarytas milžiniškas susigalvėjimas. Vis dėlto administracijos išlaidų į mėnesį dar susidaro arti dviejų tūkstančių DM. (Transportas, sandėliai, paštas ir kt.). Jei ligšioliniai sunkumai nugalėti, tai tik dėka vėlyvųjų paramos. Ateičiai teikia vilčių BALFas, kuris 1950 metais yra užsibrėžęs sumobilizuoti 450.000 dolerių. Savo metu patys tremtiniai yra sudėję nemažą sumą LRK veiklai. Pastaraisiais metais emigracinis tempas didžiąją tremtinių dalį jau yra iš Vokietijos išėmęs. Šiuo metu buv. Vokietijoje lietuvių tremtinių apie 13.000 jau yra Jungtinėse Valstybėse, apie 7.000 D. Britanijoje, apie 4.000 Kanadoje, ir apie 4.000 Australijoje. LRK vadovybė darė žygių, kad išskirusieji tremtiniai prisidėtų savo įnašu prie tolimesnės LRK veiklos palaikymo, nes nors bendras tremtinių kontingentas stipriai sumažėjo, tai pasilikusiųjų tarpe LRK paramos reikalingųjų kontingentas proporcingai padidėjo. Tačiau tos LRK pastangos ligšiol didesnio atsiliepiamo nesulaukė. Tiesa, gauta šiek tiek maisto produktų iš Kanados, iš Brazilijos. Geraisiais LRK veiklos metais jo parama apėmė apie 15% visų tremtinių, šiuo metu ji tesiekia iki 5% esančio kontingento ir tik kokio 1% buvusiojo, taigi 15 kartų mažesnė, negu buvo. Todėl šalia klausimo, ar tikslinga laikyti toliau LRK organizaciją, lygiai svarbus yra klausimas, iš kur gauti negalintiems išemigruoti ir nedarbingiems lietuviams tremtiniais reikalingai paramai lėšų. Daug kas turi vilties, kad BALFas, baigęs savo didįjį darbą ryšium su emigraciniais reikalais, vėl daugiau atsidės šalpos reikalui. Daug vilties teikiama ir paramai iš įkurdintųjų tremtinių. Paskutinė BALFo siunta buvo 1948 m. kovo mėnesį. Šios padėties akivaizdoje LRK Vyr. Valdyba nori iširsti čia dalyvaujančių savo igaliotinių ir kitų dalyvių nusistatymą, sugestijas ir sumanymus. LRK Vyr. Valdybos nusista-

tymas yra, kad šalpos darbas turi būti sustintyvinatas. Britų zonos gen. igaliotinis Botyrius pažymėjo, kad britų zonoj veikia 16 LRK skyrių ir 13 igaliotinių vietose. Kai kurie LRK skyriai sugeba vietoj suorganizuoti šiek tiek lėšų, pvz. Spakenbergo LRK skyrius iš savo suorganizuojamų lėšų įstengia kas mėnesį paremti apie 30 paramos reikalingųjų iki 30 DM atskiru atveju. Spakenbergo stovyklų yra apie 500 lietuvių tremtinių. Apskritai britų zonoj skaitoma šiuo metu lietuvių tremtinių IRO globojamų 8.110. Kiek yra išskryninguotų ir apskritai IRO globos nepaliestų lietuvių tremtinių britų zonoj, ligšiol tikslų duomenų nėra, bet jų yra nemaža, vien išskryninguotų skaitoma apie 2500. Nors realus tremtinių kiekis mažėja, bet šelpiamųjų skaičius didėja. Dėl negalėsiančiųjų niekur išemigruoti kiekio taip pat negalima dar tiksliai pasakyti, net metų pradžioj atsklaidymas tą kiekį rodė didesnį, negu atsklaidymas yra, kad šalpos darbas turi būti sustintyvinatas.

Tarpininkauja Kolumbijon

Kadangi IRO greitu laiku baigs savo darbą, ir dar gerokas mūsų brolių skaičius dėl įvairių aplinkybių negalėjo iš Vokietijos išvykti - Kolumbijos Lietuvių Komitetas praneša, kad jis dar gali savo tautiečiams tarpininkauti dokumentų sudarymui į Kolumbiją. Visi atvykę į Kolumbiją lietuviai kuriasi savarankiškai; daugumas dirba savo profesijų darbą. Veterinarai, mechanikai, siuvėjai, staliai, siuvėjos, gyvulių augintojai, kepėjai gali lengvai gauti darbo. Didėsnet lietuvių kolonijos steigiasi prie Bogotos ir Medellino miestų. Bogotoje šaltas oras, Medelline - vidutiniškas ir malonus.

Kun. M. Tamošūnas
Carrera 39. No. 54-31
Medellin. Columbia. S. A.

simas spalio mėnesį. Tiesa, pastarasis atsklaidymas nebuvo visuotinis, bet pagal surinktus duomenis negalėsiančiųjų niekur išemigruoti kiekis dabar atrodo bent 20-25% mažesnis, kaip buvo numatytas metų pradžioj. Ligonijų britų zonoj yra 127, daugiausia tbc, našlaičių 33.

LRK šalpa turi ne tik realios prasmės, bet labai didelės psichologinės. Atsklaidus LRK skyrius dėl tolimesnio LRK organizacijos likimo, visi pasisakė už LRK or-jos išlaikymą. Palikti šalpos reikalą tikybinųjų bendruomenių rūpesčiui jau vien dėl to nebūtų tikslinga, kad tokia konfesinė šalpa negalėtų visų šalpos reikalingus apimti.

LRK veiklai lėšų sumobilizavimas vietoj vis sunkėja. Daugelis tremtinių, kurie galėjo LRK veiklą paremti, yra išvykę. Paliko silpnesnieji. Nėra pagrindo tikėtis paramos iš atitinkamų vokiečių caritatyvinių organizacijų.

Britų zonoj vokiečių aukštosiose mokyklose yra 55 lietuviai studentai, kurių 30 diplomatai, 13 paskutiniame semestere ir 12 kituose semestruose. Iš jų 33 turi IRO leidimus studijuoti ir gauna po DM. 100,- vadinamą „kišenpinigių“.

JAV zonos gen. igaliotinis Rugienius nurodė, kad LRK organizacinė struktūra keičiasi savaime ta prasme, kad vietoj LRK skyrių rinktu valdybų, ryšium su emigracija, tenka pereiti daugiau prie igaliotinių instituto. JAV zonoj veikia 5 skyriai ir 11 igaliotinių. Pereinant prie igaliotinių tinklo vietose susiduriama su kontrolės klausimu. Gen. igaliotinio įstaiga, palikus su trimis žmonėmis, tampa atlikti būtinius įstaigos reikalus, ir kontroliuoti vietos igaliotinius neturi fizinės galimybės. Pasigendama ir moterų komiteto talkos. Generalinio igaliotinio srityje yra šiuo metu apie 6.000 lietuvių tremtinių. (Viso JAV zonoj šiuo metu skaitoma dar apie 7.500 lietuvių tremtinių, bet Fellbachas, Schw. Gmündas ir dar kai kurios stovyklos yra tiesioginė LRK Vyr. Valdybos žinioj. Ligonijų turi 360. Negalėsiančiųjų niekur emigruoti skaitoma apie 1.500 Bebaigiančių studentų yra 60. JAV zonoj jokių „kišenpinigių“ studentai negauna. Atsklaidus dėl LRK organizacijos tolimesnio išlaikymo, tik Müncheno ir Ingotstado skyriai pasisakė, kad LRK funkcijas galėtų atlikti LTB organai, visi kiti skyriai ir igaliotiniai pasisakė už LRK organizacijos išlaikymą. LRK jau yra išsikovojęs tam tikras pozicijas ne tik lietuvių tremtinių visuomenėje, bet ir daug platesnių sluosnių. Ligšiol gen. igaliotinio įstaiga turėjo ryšius su JAV caritatyviniomis organizacijomis ir gaudavo iš jų paramos. Tiesa, paskutiniu metu protestantinės įstaigos nebetiekia paramos, nes ją teikia tik per savo dvasininkus, taip pat ir stačiatikiškai gali gauti tik per savo dvasininkus. Tačiau NCWC ir toliau remia. Ganti lėšų šalpai iš pačių tremtinių jau sunku. Solidarumo mokesčiai ir tai labai sunkiai moka. Mažlietuvių ir klaidėdžių JAV zonoj ne daug bėra. Šiek tiek Wunsiedelio apylinkėj ir prie Traunsteino. Išskryninguotų skaitoma 616. Išskryninguotų nedirbančių padėtis sunki. Labai sunki padėtis grįžusiųjų iš Belgijos ir iš Anglijos. Kartais jų nuotaka yra desperatinė ir todėl suprantama, kad

kai kurie jų pasirenka kelią į rytus, nes neturi kitos išeities.

BALFo įstaigos Europoje direktorius Valaitis paaiškino, kad tik ką dalyvavęs Frankfurte DP Komisijos pasitarime, kuriame dalyvavo ir Carusis. Paaiškėjo, kad iki lapkr. 1 d. yra išduota vizų į JAV 160.896. (Red. past.: Šį pranešimą sugretinus su IRO ir kt. pranešimais, susidaro įspūdis, kad tiek vizų į JAV yra išduota iš viso, t. y. įskaitant ir emigravusius pagal afidevitus. Til sliau tuo reikalu skaitytuos tikimės painformuoti sekančiame LIETUVIO numeryje, gavę smulkesnį pranešimą iš paties BALFo dir. J. Valaitio). Vien per spalio mėnesį išduota apie 12.000 vizų. Naujo biliaus reikalas paaiškės po N. Metų. Nors ūkininkai turi išvykimo pirmumą, bet kadangi fermeriam žiemą darbininkai nereikalingi, tai ūkininkų išvykimas iki pavasario gali būti sulėtintas. Grohne yra apie 2.100 užkliuvusių. Numatyta paskubinti jų atsijojimą, sulėtinant tuo tarpu naujų transportavimą. Ateity numatyta jokių atidėjimų nedaryti, daugiau kreipti dėmesio į įstatyme pažymėtas pirmenybes. Nuo N. Metų Ambergo area bus panaikinta. Galutinį imigranto tinkamumą sprendžiančių valdininkų numatyta padauginti ir ne tik Grohne, bet ir emigracinėse stovyklose turėti. Užkliuvusieji suskirstyti į 20 rūšių. Kiekvienai rūšiai skiriamas specialistas ir todėl tikimasi greito užkliuvėlių likvidavimo. Daugiausia yra sukliuvusių dėl lėšų klausimo nuo uosto iki vykstamos vietos. Tie, kur vyksta per organizacijas, tas išlaidas turi garantuoti iš tų organizacijų. Tiems, kurie vyksta per DP Komisiją, ligšiol faktiškai taip pat tas išlaidas sumokėdavo atitinkamos konfesinės organizacijos: protestantams — protestantų, katalikams — NCWC. Tačiau paskutiniu metu didesniams kiekiumi tokių susiradus, minėtos organizacijos atsisako už juos mokėti ir kol tas reikalas tuo ar kitu būdu bus patvarkytas yra suklivęs apie 550 ukrainiečių išvykimas, apie 380 katalikų, jų tarpe keletas lietuvių. Į Europą yra atvykęsi iš JAV trijų advokatų komisija, kuri sudarys apeliacinę instanciją galutinai atmetusių byloms pržiūrėti.

LRK Vyr. Valdybos sekretorius Kavaliūnas pailėte studentų šalpos reikalą. Nuo 1949 m. vasario 1 d. studentų šalpa dėl lėšų stokos sustabdyta, bet dar yra eilė, kurie studijas jau yra prie galo privarę ir didžiausias pastangas daro, kad kelių metų darbas neliktų veltui, kad idėtas kapitalas nežūtų. Šiuo metu tokių esą 113, neskaitant tų britų zonos studentų, kurie pagal IRO leidimus studijuoja ir gauna „kišenpinigių“. Šitie 113 bebaigiančių, kad galėtų savo studijas baigti, privalo dar keletai mėnesių kad ir nedidelės paramos. Kadangi žmogaus mokslinis parengimas labai brangus, kadangi kaip tik tai rusai daugiausia naikina mūsų šviesuomenę, tai lietuviškas reikalas įsakmiai diktuoja čia dabar bebaigiančius studijas paremti. Ne LRK reikalas tiesiogine prasme rūpintis švietimo ir kultūros reikalais, bet gyvybinis lietuvių tautos reikalas yra visų reikalas, taigi netiesiogiai ir LRK reikalas.

Po pietų pertraukos vykusiose ryšium su pranešimais diskusijose pasisakė už LRK organizacijos išlaikymą, už LRK Vyr. Valdybos glaudesnę kontaktą su tremtiniais, su periferijomis, už galimą LRK skyrių išlaikymą už įmanomą paramą studentams kreipiant juos į atitinkamas tarptautines organizacijas, ir konfesinius sambūrius, už LRK veiklos rėmėjų organizavimą P. Amerikoje, Kanadoj, Australijoj, D. Britanijoj, už LRK paramos teikimą tuo būdu, kad ji apimtų juo platesnius sluosnius ir būtų nuolatinė, nors buvo balsų, kad gal verčiau paremti mažesnę kiekį ir retesniais atvejais, bet efektingiau, už kapų tvarkymo pavedimą

Tik katalikai

Po praėitame LIETUVIO Nr. tilpusio str. „Tarp Schweinfurto ir Grohno“, kuriame buvo pranešta apie vykstančiųjų per DP Komisiją sulaikymą, iš Grohno gavome eilę laišku, kuriuose mūsų skaitytojai parbrėžia, kad sulaikomi ne visi vykstantieji per DP komisiją, bet tik katalikai.

LTB organams, už reikalą praveisti tikslia invalidų statistiką, už reikalą organizuoti turėsiantiems pasilikti Vokietijoje tam tikras dirbtuves-kursus, už paskubintą našlaičių išgabenimą į JAV. Diskusijose paaiškėjo, kad studentas, norėdamas baigti studijas, kad sukliudytų savo emigraciją, parašė prieš save skundą. Tada tris mėnesius jam davė laiko baigti. LRK šalpai numatyta tokia gradacija: ligoniai, našlaičiai, nedarbingi, po to, kiek galima studijuojantieji.

Po diskusijų LRK pirmininkas Dr. Jasaitis daru referavau, kaip projektuojama globa IRO likvidavus. Tuo reikalu IRO centru Ženevoje yra įteiktas aide memoire, kuris kompetentingų sluosnių sutiktas palankiai. Nėseniai iš IRO centro atitinkamo skyriaus šefo gautas dėl to aide memoire laiškas, kuriame sąsoma, kad tą problemą svarstant jis gali sudaryti diskusijos bazę. Paskutinę IRO sesiją Dr. Jasaitis. Vykdomosios Tarybos pasiūstas, pats dalyvavo, bet apie tą savo misiją praneš atskirai. (V. V.)

Lieturis

Nr. 32/33

1949. XI. 11.

Beįskitės ir bus atidaryta

„Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas, posėdžiaujas Pfullingene, Vokietijos prancūzų zo. Je, Jungtinių Tautų generaliniam sekretoriui Trygve Lie parašė laiška, kuriame

Sovietų Sąjunga yra kaltinama nuo 1941 m. iki 1949 m. vidurio Lietuvos pavieniai lietuvių nužudžiusi 520.000 žmonių.

Sovietų daliniai būdavo ir Latvijoje sukėlė siaubą ir sistematiškai deportavo lietuvius ir latvius“

- lapkričio 3 d. telegrafavo iš Lake Success savo abonomentams telegramų agentūra EXCHANGE. Panašaus turinio ir ilgio informacijas perdavė ir kitos žinių agentūros: Reuteris, Associated Press, United Press. Apie tai paskelbė savo transliacijoje „The Voice of USA“ ir britų radijo bendrovė, kurios pranešimą atpasakojome pereiname numeryje.

Tos kelios eilutės, tai viskas, kas liko iš 18 puslapių memorandumo, kurį Lietuvos pasiūtinys P. Zadeikis įteikė JT sekretoriatui. Tačiau ir tai gerai, pirmieji 6 VLIKo memorandumai nepajėgė sukelti ir tokio aido. Kad jie buvo įteikti ir be garso paskendo popierių krūvose, žinojome tik mes. Šiandien, ačiū Dievui, ir memorandumai palieka šiojį tokį atgarsį. Jų trumpas turinys apibėgo pasaulines spaudos puslapius. O kaip sunku buvo į juos įterpti bent vieną sakinį apie mums daromas skriaudas prieš tris metus!

Kai nelaimingoje Jaltos konferencijoje buvo svarstomas mažųjų rytų ir vidurio Europos tautų likimas, Rooseveltas pastebėjo, kad mažųjų tautų problema nėra tokia paprasta - pasakoja ką tik pasirodžiusioje apie tą konferenciją knygoje neseniai miręs buv. JAV užs. reik. ministeris Edwardas R. Stettinius. Rooseveltas toliau aiškino Stalinui, kad Amerikoje gyvena labai daug lenkų, kurie labai sielojasi dėl Lenkijos likimo. Stalinas į tai atkirto: „Tačiau iš jūsų septynių milijonų lenkų balsuoja tik 7.000! Jis pabrėžė, kad jis apie tai pasin-formavo ir yra visai teisus. „Netikslios rusų informacijos apie JAV buvo nuolatini mūsų stebėjimosi šaltiniai“ - rezignuojančiai konstatavo E. R. Stettinius.

Viėsoji nuomonė turi milžinišką įtaką. Ir ne tik JAV užsienio politikai, bet ir Kremliaus. Tiesa, su Amerikos lenkų nuomonė Jaltoje nebuvo per daug skaitytasi. Dėlto buvo kaltas bendras susižavėjimas rusais, tačiau Stalinas savo politiką planavo, kaip tik spėliuodamas būsimas amerikiečių nuotakas. Ir šį sykį, tur būt vienintelį kartą, jam atsirevanšavo Rooseveltas. Kartą ir jis ap-gavo Staliną. Rooseveltas, būtent, Stalinui pareiškė: „Aš galiu amerikiečių tautą ir kongresą nuteikti taikos darbu, tačiau aš negaliu paveikti, kad Europoje ilgą laiką būtų likoma okupacinė kariuomenė. Dveji metai - tai pats ilgiausias laikas“. Stettinius teigia, kad tuo tarpieniu remdamasis Stalinas rikiavo savo politiką. Jis tikėjosi, kad amerikiečiai po dvejų metų iš Europos pasitrauks. Tačiau sovietų darbiai pakeitė visąją nuomonę, o ji užsienio politiką, dabar jau niekas nekamba apie amerikiečių pasitraukimą.

Ar iš viso galima vesti skirtingą užsienio ir vidaus politiką, kaip tai darė Rooseveltas karo metu? Sveicaru publicistas Uxkullis teigia, kad ne. Iš paskutiniųjų metų įvykių jis daro išvadą, kad užsienio politiką, kaip tokia, kaip nepriklausoma nuo vidaus politikos, susilaukė galo. Demokratinės tautos negali laikytis kitų principų užsienio politikoje ir kitų vidaus. Lygiai taip pat, kaip ir sovietai pagal vienus principus rikiuoja ir savo vidaus, ir savo užsienio politiką.

Šiandien, kada iš didžiulės amerikiečių darbininkų profesinių sąjungų konfederacijos CIO išmetama elektriku prof. sąjunga su puse milijono narių dėl to, kad jos vadai yra komunistai, motyvuojant tik tuo, kad su komunistais kiti drauge negali sėdėti, mūsų memorandumai jau rado atgarsio. Maža to, jie yra pagaidaujami, nes veikia į viešąją nuomonę. Jie reikalingi užsienio politikai paremti.

Kiek mes prisidėjome prie tos viešosios nuomonės pasikeitimo? Rinką ant širdies pasidėję prisipažinkime - mažai, labai mažai. Tačiau dėl to neturime nu-leisti rankų. Faktas, kad ir memorandumai pradėjo susilaukti atgarsio mes tegali įpareigoti dar daugiau dirbti, dar garsiau skelbti mums daromą skriaudą. Mūsų ir viso pasaulio naudai. VM

Dramatiškas DP bado streikas Belgijoje

MŪSŲ SPECIALIAUS KORESPONDENTO

Paskutiniai Monso DP stovyklos įvykiai išsivystė į tikrą dramą. Nors užplūdusi nauja DP banga į Monso stovyklą buvo policijos atstumta ir išsklaidyta, tačiau ne užilgo darbo ministerija sutiko juos priimti. Atvažiavo ir daugiau. Po kelių dienų apie 370 vyrų gavo užpildyti anketas ir pasirašyti, kad atsisako DP teisių, ir turėjo būti išvežti į Vokietiją. Stovykloje lyg būtų saulė nušvitusi: visi nekantriai laukė savo eilės. Vienam kitam atsisakius, beveik visi mielai išsižadėjo visko, tik kad būtų išvežti.

Bet koks nusivylimas! Pasirodė, kad daugelis, ypač iš tų, kurie jau 6 mėnesius laukė eilės, buvo išskirti ir turėjo pasilikti be jokios vilties, kad kada nors bus išvežti. Visi išskirtieji tuojau paskelbė bado streiką, gražino maisto korteles ir iškabino juodas vėliavas languose. Viskas vyko tvarkingai ir ramiai. Tik pirmadienį (X.24) pietų išdalavimo metu, badaujančių grupė išvertė gavusių davinį ir sustabdė tolimesnį išdalimą. Stovyklos vadovybė išsukė policiją, ir valgis galėjo būti dalinamas, tik policijai prižiūrint. Visą badavimo laiką saugumas buvo sustiprintas.

Pradžioje niekas iš stovyklos vadovybės negalvojo, kad tas įvykis būtų galėjęs vesti net prie dramatiškų dalykų, priešingai, manė, kad streikuojantieji greitai nusileis: dieną badaus, o naktį valgys! To ypač buvo laukta, kai ketvirtą badavimo dieną 5 buvo nugabenti į miesto ligoninę. Bet įvyko tai, kas iki šiol dar buvo negirdėta. Tie patys, kurie jau Briuselyje buvo paskelbę bado streiką ir išbadavo tris dienas, dabar buvo nusistatę badauti iki mirties. Vienas iš badaujančių lietuvių rašo: „Mes nusistatė, jeigu mūsų reikalai nebus sutvarkyti, badausime iki mirties!“ Net ligoniai, nuvežti į ligoninę, išvertė paduotą valgį, ir buvo tik vandeniu ir serumu („balionais“) maitinami.

Atėjo aštuntoji badavimo diena (X. 28). Visuomenė, spauda ir pati stovyklos vadovybė buvo sujaudinti. 5 gulėjo miesto ligoninėje, 17 stovyklos ambulatorijoje, likusieji sutelkti dviejuose dideluose kambariuose. Viso 52, iš jų 4 lietuviai. Padėtis buvo beviltiška, jei ta diena nebūtų buvusi paskutinė. Stovyklos kunigai, kapelionai buvo išsukti išklausti ligonių iš-

pažinčių. Tuojau po pietų įvyko vyriausybės pasitarimai, tarpininkaujant belgų vyskupui J. E. Himmer. Vyriausybė patenkino streikuojančių reikalavimus. 4,50 val. atvažiavo į stovyklą ir pats vyskupas. Vos spėjo įeiti į kiemą, tuojau susirinko visi stovyklos gyventojai. Ukrainiečių kapelionas pasveikino aukštą svečią, o gyventojai išreiškė jam savo pagarbą, džiaugsmą ir ašaras. Įvyko jaudinančių scenų. Apstojusios moterys verkė, vaikučiai glaudės prie vyskupo, ėmė už jo skrybėlės, nieko neužnuosdami, kad jų tėvai tiek daug kenčia. Vyskupas, kaip ir visi kiti, buvo to vaizdo giliai paveiktas. Jis pažadėjo viską daryti, kad tik viskas laimingai baigtųsi. Po to ėjo aplankyti ligonius. Jam belankant, stovyklos direktorius atnešė belgų vyriausybės ir IRO sutikimą, kaip buvo badaujančių reikalauta, kad visi bus greitai laiku išvežti. Kai kurie dar nenorėjo tikėti vyriausybę, kuri juos karta apvyli, bet vyskupo tarpininkavimas vertė visus pasitikėti vyriausybės gera valia. Vyskupas ap-lankė visus ligonius, padavė kiekvienam ranką; badaujantieji nuėmė juodas vėliavas, atsiėmė maisto korteles ir pasidavė stovyklos gydytojų priežiūrai. Vyskupui išeinant, gyventojai, ypač badaujančių žmonos, padėjo jam už apsilankymą ir tarpininkavimą. Ukrainiečiai dar pagiedojo keletą giesmių, atsisveikindamas vyskupas suklauptus palaimino.

Ko galima laukti iš šio reto, ir, gal būt, vienintelio įvykio DP pasaulyje. Be abejo, jis turės įtakos ne tik Belgijoje, bet ir už jos ribų. Tas rimtas faktas rodo, kad Belgijos DP problema pasiekė aukščiausio įtempimo, ko iki šiai dienai niekas nenorėjo suprasti. Iš belgų spaudos žinių matyti, kad vieniems, ypač nepageidaujamiems ir viengungiams, norėta atimti DP teises ir paleisti juos Vokietijoje, o kitų, kurių gausios šeimos ir nenusikaipė, prašo palaukti, gal IRO sutiks palikti DP teises, ir jie galės net iš Belgijos tiesiog išemigruoti. Tas pasibaisėtinasis bado streikas, reikia tikėtis, viską pagreitins. Bet nei belgų vyriausybė nei IRO nepasakė galutinio žodžio dėl jų išvežimo.

O kas bus su tais, kurie dar ruošiasi i-tuščių Monso stovyklą?

Atviras žodis

DRASIAUSIAS LIETUVIS

J. Česna, Chicago, Lithuanica ave., mus skatina:

Beveik pirmą Amerikon atvykimo dieną stojau į darbą. Dirbu septynias naktis savaitėje, per parą po 9 valandas. Įskaitant kelionę į darbovietę - dar daugiau. Dienoms poilsis žiemiai menkesnis, o juk šeim. žmogui ir šiaip visokių darbų nemaža. Taigi jaučiu didelį nuovargį.

Ir štai gavau svajotąjį „Lietuvi!“ Iš karto 6 num. Zymiai sumažindamas savo poilsio laiką, jau antrą dieną, nuo nemigo raustančiomis akimis, skaitau jį, ryte ryjau jį visą ištiesai, nuo pirmos raidės iki paskutinės. G. „Akim. kronikos“, tikraisiai deimantiškais žerincius straipsnius, kar-toju ir nežinau dar kiek kartosių. O J. Develkės str-nį „Dvi ambicijos“ išsikirpau, įreminau ir senoje šalia mūsų tautos sim-bolio pakabinau. Nes tai didžiausioji tiesa drąsiausio Lietuvos iūpomis, iš sielos gel-mių paskelbta. Didį garbę Jam! Ir Jums Visiems... Netikusi. mintis, bet išreikišu: nežinau į ką melstis, kad Jūs su LIETU-VIU galimai ilgiau ištvirtumėt!

SĖJA IR GIMTOJI ŠALIS

Kun. Pr. Gaida, Belgijoje leidžiamos „Gimtiosios šalies“ red., mums rašo:

„Lietuvio“ 28/29 nr. (28. X. 1949) korespondencijoje iš Belgijos „Baudžiava tebesitėsia“ yra eilė netikslumų. Nellesdamas visų smulkmenų, laikau reikalinga atitai-syti sakinį apie „Gimtają šalį“, Jame sakoma, kad „G. S.“ leidžia akcinė „Sėjos“ draugija, ir nenori perleisti bendruomenei, o redaktoriui įeiti į CV“. — „Sėjos“ dr-ja nėra jokia akcinė bendrovė, o kultūrinio pobūdžio kolektyvas, kuris savo duosnu-mu įgalino suorganizuoti laikraščio leidi-mą. Dar nebuvo jokio centro, ir privati iniciatyva ėmėsi to darbo, kuris, palyginti, sėkmingai, nors ir sunkiai, tęsiamas. Jū-s korespondento Stepo Paulausko preten-zijos perleisti laikraščio leidimą Liet. Ben-druomenės Centru, kai nepajėgiama to Cen-tro deramai sukurti, yra neapdairios ir paskutiniame atstovų suvažiavime atmes-tos. Be to „Sėjos“ vadinimas „akcinė drau-gija“ duoda suprasti, kad nariai siekia pa-sipelnymo. Turiu pabrėžti, kad nariai yra išrašę įstatuose, kad jokio pelno nesiekia, o jei jo būtų, jis paskirstomas kultūriniam lietuvių reikalams. Redaktoriaus „nenoras“ įeiti į CV, eina iš jo nepajėgumo šiuo me-tu prisiimti daugiau išpareigojimų.